

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Rikksentorjunta kuntien sähköisissä hyvinvointikertomuksissa

Janina Arkko

2018 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Rikoksentorjunta kuntien sähköisissä hyvinvointikertomuksissa

Janina Arkko
Turvallisuusalan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2018

Janina Arkko

Rikoksentorjunta kuntien sähköisissä hyvinvointikertomuksissa

Vuosi 2018 Sivumäärä 50

Rikoksentorjunta on tärkeä osa jokaisen kansalaisen hyvinvointia. Kuntien tehtävä on tarjota sen asukkaille riittävät peruspalvelut ja näin edistää heidän hyvinvointiaan. Näin ollen rikoksentorjunta ja turvallisuus muodostavat olennaisen osan kunnan vastuualueista. Oikeusministeriön alaisuudessa toimiva Rikoksentorjuntaneuvosto tarjosi idean ja mahdollisuuden opinäytetyön toteutukselle.

Opinnäytetyössä selvitettiin rikoksentorjunnan näkyvyyttä kuntien sähköisissä hyvinvointikertomuksissa. Tarkoituksena oli selvittää, kuinka monet sähköisen hyvinvointikertomuksen tehneet kunnat olivat käyttäneet sähköisen alustan valmiiksi tarjoamia rikoksentorjuntaan ja turvallisuuteen liittyviä indikaattoreita sekä oliko rikoksentorjuntaan liittyvien indikaattorien käytössä eroavaisuuksia kuntatyypeissä tai kunnan asukaskoon perusteella. Lisäksi työssä etsittiin mahdollisia syitä työstä saaduille tuloksille. Aihetta ei ole aikaisemmin kartoitettu lainkaan ja tämän takia aiheen tutkimiselle nähtiin tarve. Löydökset ja kehitysehdotukset auttavat kansallisen rikoksentorjuntaohjelman toimeenpanossa sekä edistää kunnallista turvallisuussuunnittelua.

Opinnäytetyössä käytetty tietoperusta pohjautuu aihepiirin kirjallisuuteen ja sähköisiin lähteisiin. Teoreettinen viitekehys selvittää lukijalle työn kannalta keskeisiä termejä, kuntien vastuita sekä paikallisen rikoksentorjuntatyön suunnittelun ja seurannan tärkeyttä eri väestöryhmissä ja aiheissa.

Työ oli luonteeltaan määrällinen, sen selvittäessä rikoksentorjunnan indikaattoreiden yleisyyttä ja eroja asukasluvuihin sekä kuntatyypeittäin. Työssä hyödynnettiin myös laadullista työtöytä tulosten, Rikoksentorjuntaneuvoston toteuttaman kyselyn (Sambou & Piispa 2017) ja viiden eri kunnan turvallisuussuunnitelmien vertailussa. Tiedot kerättiin sadanviidenkymmenyhdessä (151) kunnan sähköisistä hyvinvointikertomuksista valtuustokaudelta 2013-2016. Työstä rajattiin pois kuntayhtymät sekä sairaanhoitopiirit.

Tuloksista havaitaan, että erot kuntatyypin ja asukaslukujen välillä ovat aihealueesta riippuen paikoin merkittäviä. Tulokset luokiteltiin asukasluvuihin ja kuntatyypeittäin. Eräitä merkittäviä huomioita työstä saaduista tuloksista olivat lasten, nuorten ja työikäisten hyvinvoinnin mittaamisen yleisyys. Senioreiden turvallisuutta, asunnottomuutta ja turvallisuutta yleensä oli tulosten mukaan kuvattu sähköisissä hyvinvointikertomuksissa suhteellisen vähän.

Asiasanat: Kunnat, Paikallinen turvallisuussuunnittelu, Rikoksentorjunta, Sähköinen hyvinvointikertomus

Janina Arkko

Crime Prevention in Cities' Electronic Welfare Reports

Year	2018	Pages	50
------	------	-------	----

Crime prevention is crucial for citizens' wellbeing. Cities need to provide their citizens with adequate services that will enhance their wellbeing, and as a result crime prevention and security are an integral part of cities' responsibilities. This bachelor's thesis was produced to answer the need of the National Council for Crime Prevention, which is a part of the ministry of justice in Finland.

This thesis investigates crime preventions coverage in the electronic welfare reports of Finnish cities. The objective was to examine how many cities out of the total 151 researched, used crime prevention and security related indicators in their electronic welfare reports. The findings were also compared using cities with different populations and types. This study also presents some possible reasons for the results. This topic has not been investigated before and therefore there was a need for this research work. The findings of this study support the national crime prevention programme's implementation and enhances security planning in Finnish cities.

The theoretical framework is an appropriate literature review of the subject. The literature review covers the crucial terms in relation to this subject. The responsibilities of the cities and the importance of planning and monitoring crime prevention work done in different demographic groups and topics are given.

The work was quantitative by nature, as it investigates the frequency of crime prevention related indicators and the differences between the usage in cities by type and different population. However, a qualitative approach was also used to compare the findings of this work against five different cities' security plans and against the National Crime Prevention Council's research (Sambou & Piispa 2017). The data were collected from 151 electronic welfare reports from the delegation term 2013-2016.

The research indicates that some of the categories have significant differences between cities of different type and population. The findings were categorised by population and type and the frequencies were counted by the actual usage of the indicators and by adding the number of cities that were aware of the indicator. The improvement suggestions that this thesis gathered were enhancing crime prevention in cities by improving coordination, inclusion of security planning in the electronic welfare reports and augmentation of the knowledge among the workforce in cities by education.

Keywords: Cities, Crime prevention, Electronic Welfare Report, Local security planning

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Opinnäytetyön tausta ja tavoite	7
1.2	Rakenne.....	8
2	Teoreettinen viitekehys	9
2.1	Rikoksantorjunta ja keinot rikollisuuden vähentämiseen.....	9
2.2	Turvallisuussuunnittelu	11
2.3	Sähköinen hyvinvointikertomus osana turvallisuussuunnittelua	12
2.4	Rikoksantorjuntaan yhteydessä olevat indikaattorit sähköisessä hyvinvointikertomuksessa	14
2.4.1	Lasten ja nuorten indikaattorit.....	14
2.4.2	Työikäisten indikaattorit.....	17
2.4.3	Senioreiden indikaattorit	18
2.4.4	Päihdeindikaattorit	19
2.5	Kunnat	20
3	Tutkimusasetelma, vaiheet, menetelmät ja aineisto	22
3.1	Toteutus ja aineisto	22
3.2	Kuntatyypit.....	23
3.3	Ristiintaulukointi	24
3.4	Dokumenttianalyysi.....	25
4	Tulokset	25
4.1	Tulokset asukasluvuittain.....	27
4.2	Tulokset kuntatyypeittäin	29
4.3	Tulosten yhteenveto.....	32
4.4	Kuntien sähköisten hyvinvointikertomusten ja turvallisuussuunnitelmien vertaaminen	33
4.5	Rikoksantorjuntakyselyn vertaus tuloksiin	33
4.6	Työryhmät.....	34
5	Opinnäytetyön tuloksena havaitut kehitysehdotukset	35
6	Johtopäätökset	36
	Lähteet	38
	Kuviot	43
	Liitteet.....	44

1 Johdanto

Rikoksentorjunta ja turvallisuus ovat keskeinen osa jokaisen kansalaisen arkea. Rikoksentorjunta on rikollisuuden vähentämiseen tähtäävää toimintaa. Rikoksentorjunta on eri tahojen jatkuvaa toimintaa. Näitä tahoja ovat esimerkiksi perheet, koulut, yhteisöt, työpaikat, poliisi ja kontrollijärjestelmä (Farrington & Sherman 2002, 6). Jokaisella näistä on oma erilainen tapansa vaikuttaa rikoksentorjuntaan. Yleisesti ajatellaan, että suurin vastuu rikoksentorjuntatyöstä on poliisilla. Toisaalta poliisilla on hyvin keskeinen asema rikoksentorjuntatyössä. Esimerkiksi on havaittu, että keskitetyllä poliisi toiminnalla on rikollisuutta vähentävä vaikutus (Homel 1995, 7-8). Rikoksentorjunta kuuluu kuitenkin kaikille.

Muillakin sidosryhmillä on vaikutusta rikosten ehkäisyyn. Ne voivat kaikki vaikuttaa yksilöiden ongelma käyttäytymiseen, jos sellaista on havaittavissa. Ne voivat auttaa yksilöitä erilaisissa ongelmatilanteissa, joka osaltaan ennaltaehkäisee rikollisuutta. Esimerkiksi työpaikat voivat tarjota työntekijöilleen apua, jos heille ilmaantuu esimerkiksi alkoholi- tai mielenterveysongelmia. Samoin koulut ja perheet voivat tarjota lapsille ja nuorille apua ongelmien ilmetessä. Läheiset ovat keskeisessä asemassa myös senioreiden hyvinvoinnissa. Perhe ja lähipiiri voivat vähentää senioreiden yksinäisyyttä ja näin vaikuttaa parantavasti heidän turvallisuudentunteeseen. Tämä vaikuttaa ennaltaehkäisevästi rikoksen uhriksi joutumisen todennäköisyyteen.

Rikoksentorjunta on myös kustannuskysymys. Rikollisuudesta aiheutuvaa kuluja on vaikea määrittellä tarkkaan euromääräisesti, mutta kustannuksia voidaan arvioida monelta kannalta esimerkiksi uhrin, tekijän tai julkisen talouden kannalta (Hinkkanen 2013, 421). Rikollisuus on yhteiskunnalle kallis kuluerä. Vuonna 2013 Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos arvioi rikollisuustilanne katsauksessaan rikollisuuden aiheuttaneen valtiolle 1,7 miljardin euron nettokustannukset.

Rikoksentorjunnan toimenpiteiden ja ohjelmien toimeenpanossa on tärkeää seurata niiden vaikuttavuuden lisäksi taloudellista kannattavuutta, sillä tehokkaatkin toimenpiteet voivat olla yhteiskunnalle kalliita, jos toimenpiteen aiheuttamat kulut ovat suuremmat kuin toimenpiteestä seuraavat hyödyt (Lehti 2017). Erityisesti syrjäytymisen ehkäisy on laskettu olevan varsin kannattavaa, selviää ruotsalaisesta laskelmasta (Nilsson & Wadeskog 2008). Sen mukaan syrjäytyminen 20-vuotiaasta 65-vuotiaaksi voi maksaa yli miljoona euroa henkilöä kohden.

Vuonna 2018 julkaistusta teoksesta käy ilmi, että maantieteellisesti rikollisuus on taipuvainen keskittymään enemmän joillekin alueille enemmän kuin toisille (Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018, 117-118). Siinä todetaan rikollisuuden määrän vaihtelevan myös valtioiden välillä. Sen mukaan rikollisuutta on havaittu kuitenkin enemmän kaupungeissa kuin

muualla. Tämä johtuu siitä, että kaupungeissa on enemmän läpikulkua ja ihmisiä, lisäksi rikosten tekijöiden anonymiteetti kasvaa kaupungeissa suuren väestömäärän johdosta (Tilley 2014, 8-11). Alueelliset erot ovat myös yksi syy sille, miksi jotkin rikosentorjunnan menetelmät eivät ole toimivia kaikkialla. Asuinalueilla, joihin on keskittynyt sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevia henkilöitä enemmän, on huomattu kasaantuvan enemmän rikollisuutta kuin asuinalueilla, joissa sosioekonominen taso on korkeampi (Tilley 2014, 10). Erityisesti tämän kaltaisilla asuinalueilla olisi syytä arvioida, mitkä ovat niiden tarpeeseen sopivat menetelmät rikosentorjuntaan liittyen.

1.1 Opinnäytetyön tausta ja tavoite

Opinnäytetyön toteutus alkoi työharjoitteluni aikana oikeusministeriön kriminaalipoliittisella osastolla rikosentorjuntaneuvoston sihteeristössä, jossa yksi harjoitteluun sisältyvistä toimenkuvista oli sähköisten hyvinvointikertomusten analysointi rikosentorjunnan näkökulmasta. Aineiston keruu toteutettiin siten osana rikosentorjuntaneuvoston sihteeristössä tehtyä työharjoittelujaksoa. Idea opinnäytetyön toteutuksesta syntyi rikosentorjuntaneuvoston sihteeristössä. Työn tarkoitus oli selvittää rikosentorjunnan esiintyvyyden nykytilaa sähköisissä hyvinvointikertomuksissa sekä tukea rikosentorjuntaohjelman (Oikeusministeriö 2016) toimeenpanoa.

Kansallinen rikosentorjuntaohjelma on valtioneuvoston antama periaatepäätös vuodelta 2016 (Oikeusministeriö 2016). Ohjelman tarkoituksena on kehittää paikallista rikosentorjuntatyötä sekä asukkaiden osallistumisen ja vaikuttamisen parantamista rikoksenehkäisyssä. Rikosentorjuntaohjelman tavoite on saada rikosentorjunta näkyään kuntien suunnitelmassa, hyvinvointi- ja turvallisuustyössä. Kuntien tueksi kehitetään indikaattoreita sähköiseen hyvinvointikertomukseen ja tehdään turvallisuusvaikutusten muistilista, näiden avulla kunnat voivat arvioida rikoksen ehkäisyä päätöksenteossa. Ohjelma sisältää useita tapoja rikosentorjuntatyön kehittämiseksi ja eri sidosryhmien yhteistyön parantamiseen. Siinä kehitetään myös rikosentorjuntaosaamista ja tuotetaan oppimateriaalia eri toimijoille, kuten paikallisille toimijoille ja nuoristotoimelle. Rikosentorjuntaohjelman on tarkoitus lisätä asukkaiden turvallisuutta, viihtyvyyttä, pienentää rikoksen uhriksi joutumisen riskiä ja rikollisuudesta aiheutuvia haittoja. Tavoitteena on lisäksi lisätä yhteisöllisyyttä ja näin pienentää turvattomuuden tunnetta, edistää asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia rikosentorjunnan suunnittelussa ja muissa turvallisuuteen liittyvissä päätöksissä.

Rikosentorjuntaneuvosto toteutti kyselyn rikosentorjuntatyöstä kunnissa vuonna 2017 yhteistyössä Suomen kuntaliiton kanssa (Sambou & Piispa 2017). Kuntakyselyt tehtiin osana kansallisen rikosentorjuntaohjelman (Oikeusministeriö 2016) toimeenpanoa ja seurantaan. Kyselyyn vastasi eri kokoisia kuntia eripuolilta Suomea ja vastausprosentti oli 43%, eniten kyselyyn vastanneita oli kuitenkin asukasluvultaan suurimmista kunnista. Kysely oli osa ”Turvallisesti

yhdessä” -kansallista rikosentorjuntaohjelmaa. Kysely selvitti paikallisen rikosentorjunta-työn toimeenpanoa sekä yhteistyötä kunnissa vuoden 2017 alussa. Kyselyn tavoite oli edistää kunnallista rikosentorjuntatyötä sekä hyödyntää tuloksia kansallisen rikosentorjuntaohjelman arvioinnissa.

Kyselyssä selvisi, että osallistuneista kunnista vain viidessä prosentissa oli päätoiminen koordinaattori, jonka vastuualueena oli rikosentorjunta- ja turvallisuustyö. Osa-aikainen koordinaattori kyseiseen tehtävään oli kahdeksassa prosentissa kunnista. Tulokset osoittivat, että päätoimisen rikosentorjunta- ja turvallisuus koordinaattorin virka oli täytetty tavallisemmin yli 20 000 asukaan kunnissa, tätä pienemmissä kunnissa tulos oli viisi prosenttia. Vastanneista, jopa 8/10 kertoi, ettei heillä ole lainkaan koordinaattoria, joka huolehtii rikostenehkäisytyöstä. Rikosentorjuntaa ja turvallisuustyötä edistäviä työryhmiä oli kyselyyn osallistuneissa kunnissa alle neljässä kunnassa kymmenestä. Kolmannes vastanneista kunnista kertoi, ettei tällaista työryhmää ole. Työryhmän omaavissa kunnissa tyypillisesti työryhmiin osallistuvat si-dosryhmät olivat nuoriso-, opetus- ja sosiaalitoimi sekä poliisi (Sambou & Piispa 2017).

Tämän opinnäytetyön kannalta mielenkiintoisimpia tuloksia kyselystä olivat se, että pienissä kunnissa rikosten ehkäisy ja turvallisuuden suunnittelu oli sisällytetty yleisemmin osaksi hyvinvointisuunnittelua tai sähköistä hyvinvointikertomusta. Isoissa kunnissa oli tavallisempaa, että tämä sisällytettiin osaksi paikallista turvallisuussuunnittelua. Kyselyn tulokset antoivat myös viitteitä siitä, että rikosten ehkäisyn tärkeys oli tunnistettu useammin isoissa kunnissa.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä tietoa, kuinka hyvin rikosentorjunta oli otettu huomioon kuntien laajoissa hyvinvointikertomuksissa ja turvallisuuden suunnittelussa vuosina 2013-2016. Opinnäytetyön keskeisiä tavoitteita olivat selvittää, kuinka paljon rikosentorjuntaan liittyviä indikaattoreita oli sähköisissä hyvinvointikertomuksissa käytetty ja oliko kuntatyyppien tai kunnan asukaskokojen välillä eroja. Tämän tyyppistä kartoitusta ei ole aikaisemmin tehty ja siksi työlle nähtiin tarve. Lisäksi työssä etsittiin syitä erilaisten kuntien ja rikosentorjunnan aihe-alueiden välillä. Työssä esitettiin muutamia kehitysehdotuksia, miten rikosentorjuntatyötä ja sen tunnettuutta voidaan edistää paikallistasolla, sillä rikosentorjunta on erittäin oleellinen osa kuntalaisen hyvinvointia. Lopuksi koottiin työstä syntyneet johtopäätökset.

1.2 Rakenne

Opinnäytetyön johdannossa kerrotaan mitä on rikosentorjunta, työn taustat sekä miksi työn tekemiseen nähtiin tarve. Toisessa luvussa kerrotaan työn kannalta merkittävimmistä käsitteistä, jotta lukijan on helpompi ymmärtää työn taustaa, etenemistä ja saatuja tuloksia. Kolmannessa luvussa kerrotaan tutkimustehtävästä, sen etenemisestä ja siinä käytetyistä menetelmistä kokonaisuudessaan. Tässä luvussa selitetään myös työn rajaukset ja työssä käytetty

aineisto. Neljännessä luvussa esitetään tulokset ja tarkastellaan niitä muutamien kuntien turvallisuussuunnitelmien rinnalla. Samassa luvussa verrataan työn tuloksia kuntien rikosensorjunta -kyselyn tuloksiin. Luvussa viisi esitetään muutamia kehitysehdotuksia kuntien hyvinvointisuunnitteluun. Lopuksi luvussa kuusi pohditaan syitä työstä saaduille tuloksille ja tehdään työn yhteenveto.

2 Teoreettinen viitekehys

Tässä luvussa käydään läpi opinnäytetyön kannalta tärkeät käsitteet ja mitä ne merkitsevät. Teoreettinen viitekehys selventää opinnäytetyössä käytettäviä termejä. Luvussa selitetään mitä on rikosensorjunta ja sen keinot, turvallisuussuunnittelu, turvallisuussuunnittelu osana sähköistä hyvinvointikertomusta ja kerrotaan laajemmin kunnista ja niiden vastuista.

2.1 Rikosensorjunta ja keinot rikollisuuden vähentämiseen

Rikosensorjunta tarkoittaa monia eri asioita eri ihmisille (Welsh & Farrington 2012). Yleisesti rikosensorjunnalla tarkoitetaan kuitenkin toimia, jotka ehkäisevät rikosten tapahtumista tai vähentävät rikollisuutta. Rikosensorjuntaan on kehitetty monia eri keinoja. Näitä keinoja ovat esimerkiksi rikollisuuden tilannetorjunta, päihdehaittojen ehkäisy, väkivallan ehkäisy, perheiden varhainen tukeminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Tilannetorjunta on eräs rikosensorjunnan keino, jolla vähennetään rikollisuutta rikostilaisuuksien määrän pienentämisellä ja rikoksen toteuttamisen vaikeuttamisella (Welsh & Farrington 2012). Tilannetorjunnan keinoja ovat esimerkiksi alueiden aitaaminen ja valvontakameroiden asentaminen. Nämä keinot ovat hyviä esimerkkejä siitä, miten rikoksen tekemistä voi vaikeuttaa ja kiinnijäämisen riskiä voidaan suurentaa, eli rikoksenteon kannattavuutta pienennetään. Tilannetorjunnan keinot vaikuttavat siis ympäristöön rikoksia ehkäisevästi.

Rikosensorjuntaa toteutetaan myös vaikuttamalla henkilöihin. Näitä toimia ovat kaikki edellä mainitut keinot pois lukien tilannetorjunnan keinot. Suomessa eräs lasten ja nuorten syrjäytymiseen ja varhaiseen tukeen perustuva toiminta on Icehearts- toimintamalli, joka on lapsen koko peruskouluajan jatkuva toimintamalli, jolla pyritään ehkäisemään syrjäytymistä ja tarjoamaan varhaista tukea lapsille, joilla on taustansa vuoksi tähän erityistä tarvetta (Appelqvist-Schmidlechner, Kekkonen, Wessman, Sarparanta 2017). Lisäksi Suomessa torjutaan rikollisuutta päihdehaittojen ehkäisemisen muodossa PAKKA- hankkeessa, joka ehkäisee päihteistä aiheutuvia haittoja (Holmila, Warpenius, Warsell, Kesänen & Tamminen 2009). Muita esimerkkejä Suomessa toteutettavista rikosensorjunnallisista hankkeista ovat ANKKURI -toiminta, joka puuttuu alaikäisten rikolliseen käyttäytymiseen ja lähisuhdeväkivaltaan poliisiasemalla moniammatillisessa yhteistyössä (Sisäasianministeriö 2013) sekä MARAK-menetelmä, joka on parisuhdeväkivallan uusiutumisen riskin arviointiin kehitetty työväline viranomaisille (Piispa & October 2017).

Yksi keskeinen tavoite paikallisessa rikosentorjuntatyössä on tehostaa ehkäisevää työtä rikoksia vähentävin seurauksin ja kuntalaisten turvallisuutta sekä sen tunnetta parantaen (Oikeusministeriö 2016). Oikeusministeriön julkaisemassa rikosentorjuntaohjelmassa kerrotaan työn olevan haasteellista, sillä rikosentorjunnan ehkäisevät toimet ja korjaavat toimet ovat eri toimijoiden vastuulla. Toinen ongelma rikosentorjuntatyön toteutuksessa on sen hyödyllisyyden arviointi. Rikosentorjuntaohjelmassa todetaan, että ennalta ehkäisevän työn tuottamat hyödyt eivät aina näy heti. Syrjäytymisen ehkäisy ja haavoittuvien ryhmien tunnistaminen ovat kelpollisia esimerkkejä pitkäjänteisestä turvallisuustyöstä, joiden hyödyt ilmenevät tavallisesti useiden vuosien kuluttua (Oikeusministeriö 2016). Pitkäjänteiseen turvallisuustyöhön liittyvät indikaattorit sähköisissä hyvinvointikertomuksissa voisivat tehostaa ja edistää työn seuranta paikallisesti.

Rikosentorjuntaohjelmassa rikosentorjunnalla tarkoitetaan kaikkia rikollisuutta ehkäiseviä toimia ja rikosentorjuntatyöhön sisältyviä toimia, joilla ehkäistään rikoksia ja niistä aiheutuvia haittoja, ehkäistään rikoksen tekemisen ja uhriksi joutumisen riskiä, vähennetään rikoksen pelkoa ja lisätään turvallisuutta sekä sen tunnetta (Oikeusministeriö 2016). Rikosentorjuntaohjelmassa kuvataan, miten rikollisuutta voidaan ehkäistä eri tavoin. Rikossympäristöä koskevia menetelmiä ovat tilannetorjunta ja CPTED-lähestymistapa. CPTED eli Crime Prevention Through Environmental Design on ympäristön suunnittelua, jolla pyritään parantamaan alueen viihtyisyyttä ja vaikeuttamaan rikoksen tekemistä kaupunkisuunnittelun keinoin. Rikosentorjuntaa voi myös toteuttaa vaikuttamalla potentiaalsiin rikosentekijöihin. Näiden lähestymistapojen avulla pyritään vaikuttamaan rikollisuuden taustalla oleviin syihin sekä potentiaalisen rikosentekijän motivaatioon toteuttaa rikos.

Rikosentorjunnan yhteistyön menetelmät kansallisessa rikosentorjuntaohjelmassa sisältävät kolme ulottuvuutta, jotka ovat yhteisön järjestäytyminen, yhteisön puolustautuminen sekä yhteisön kehittäminen (Oikeusministeriö 2016). Nämä ulottuvuudet ovat osin päällekkäisiä. Yhteisön järjestäytymisellä tarkoitetaan tässä kontekstissa toimia, jotka parantavat paikallisen yhteisön yhteisöllisyyttä eri tavoin. Yhteisön kehittämisellä tarkoitetaan ohjelmassa rakennetun ympäristön parantamista eri tavoin, asuntojen jakamismenettelyn parantamista, asuntokannan monipuolistamista sekä alueiden sosiaalista ja taloudellista uudistamista. Rikosentorjuntaohjelmassa rikosentorjunnan yhteistyöhön liitetään myös toimet, jotka pyrkivät vähentämään asukkaiden ja asuinalueiden eriarvoisuutta sekä lisäämään asukkaiden yhteenkuuluvuuden tunnetta ja parantaa asukkaiden mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon. Yhteisöllisyyden lisäämisellä pyritään paikallisten asukkaiden keskinäisen luottamuksen kohentamiseen ja tätä kautta turvallisuudentunteen paranemiseen (Oikeusministeriö 2016).

Rikosentorjuntaa tehdään erilaisin keinoin ja eri tasoisesti. Eri tasoilla rikosentorjuntaohjelmassa tarkoitetaan primääri, sekundääri ja tertiääripreventiota. Primääripreventio on rikolli-

suutta ennalta ehkäisevää toimintaa, joka kohdistuu koko väestöön. Siihen sisältyy esim. turvallinen asuinympäristö, valistustoiminta ja peruspalvelut. Sekundääripotentio tarkoittaa varhaista puuttumista, joka kohdistuu riskiryhmiin ongelmien alkuvaiheessa. Toiminnan tavoitteena on ongelmien varhainen tunnistaminen ja niihin puuttuminen ajoissa. Tertiääripotentio on rikoksiin jo syyllistyneisiin henkilöihin kohdistuvaa toimintaa. Toiminnassa tarjotaan tukitoimia, joilla pienennetään uusintarikollisuuden riskiä ja tuetaan rikoksista tuomittujen henkilöiden sopeuttamista takaisin yhteiskuntaan (Oikeusministeriö 2016).

2.2 Turvallisuussuunnittelu

Paikallistason turvallisuussuunnittelun tavoitteena on vähentää rikosten, häiriöiden ja onnettomuuksien määrää ja niistä aiheutuvia haittoja, tuodaan esille paikallisen turvallisuussuunnittelun julkaisussa (Alanko, Somerkoski & Hatakka 2014). Sen lisäksi sen tavoitteena on ylläpitää turvallisuutta ja sen tunnetta. Turvallisuussuunnittelua tehdään yhteistyössä eri alojen asiantuntijoiden kanssa laaja-alaisesti. Turvallisuussuunnitteluun osallistuvat eri viranomaiset, järjestöt ja elinkeinoelämä (Sisäasiainministeriö 2011). Myös yrityksiä ja asukkaita kuullaan prosessissa. Turvallisuussuunnittelun painopistealueita ovat seuraavat: onnettomuuksien ja tapaturmien ehkäisy, rikosten ehkäisy, liikenneturvallisuus, syrjäytymisen ehkäisy, väkivallan vähentäminen, päihteiden ongelmakäyttö, yleisten alueiden turvallisuus, nuoret ja turvallisuus, elinympäristön turvallisuus, ikääntyneiden ja vajaakuntoisten turvallisuus, yritystoiminnan turvallisuus, haja-asutusalueiden turvallisuus, etnisten vähemmistöjen turvallisuus, poikkeusolojen turvallisuus ja matkailun turvallisuus (Sisäasiainministeriö 2011). Sisäministeriön julkaisussa todetaan, että turvallisuussuunnitteluun osallistuu tavallisimmin kaupungin/kunnan johtaja, poliisi, pelastustoimi, sivistystoimi, sosiaali- ja terveystoimi, vapaa-aikatoimi, perusturva sekä seurakunnan edustajat. Julkaisussa kerrotaan myös yrittäjien ja asukasyhdistysten edustajien turvallisuussuunnitteluun osallistumisen olevan harvinaisempaa. Myös rikosentorjuntaohjelmassa (Oikeusministeriö 2016) todetaan, että rikosten ehkäisyssä tarvitaan monia toimijoita, koska rikosentorjuntatyötä voidaan tehdä monin tavoin ja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Ohjelma myös korostaa kansalaisten tärkeää roolia asuinalueillaan yhteisöllisyyden ja turvallisuuden tunteen lisäämisessä. Rikosentorjunta näyttelee tärkeää osaa kunnallisessa turvallisuussuunnittelussa.

Paikallisen turvallisuussuunnittelun keskeisenä työvälineenä toimii turvallisuussuunnitelma, joka sisältää kunnan tai kuntien asettamat tavoitteet ja toimenpiteet (Suomen kuntaliitto 2017). Turvallisuussuunnitelma ei kuitenkaan ole kunnalle lakisääteinen, toisin kuin hyvinvointikertomus. Turvallisuussuunnitelmissa asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden on tarkoitus vaikuttaa parantavasti alueen ja alueella asuvien ihmisten turvallisuuteen ja hyvinvointiin (Alanko ym. 2014). Julkaisussa kerrotaan paikallisen turvallisuussuunnittelun mahdollistavan paikallisen turvallisuustyön seurannan. Turvallisuussuunnitelmien lähtökohta on paikallinen

turvallisuustilanne ottaen huomioon myös kuntien turvallisuuden erityistarpeet. Turvallisuus-suunnitelmissa on tärkeää, että suunnitelmat tehdään jokaisen kunnan omaa turvallisuustilan- netta ja siihen liittyviä ongelmia silmällä pitäen (Alanko ym. 2014). Tällä tavoin kunnat voivat puuttua tehokkaasti havaitsemiinsa ongelmakohtiin.

Paikallistason turvallisuussuunnittelu on tärkeää, sillä se on osa kokonaisturvallisuutta (Alanko ym. 2014). Kunnallisen turvallisuustyön eräs keskeinen tarkoitus on turvallisen ympäristön luominen kunnan asukkaille ja sen ylläpidosta huolehtiminen. Myös aluehallintovirastot tuke- vat paikallista turvallisuussuunnittelua. Turvallisuussuunnittelua voidaan tehdä monen maa- kunnan yhteistyönä tai yksittäisten kuntien omina turvallisuussuunnitelmina (Aluehallintovi- rasto 2018). Maakuntakohtainen turvallisuussuunnittelu helpottaa varsinkin pienten kuntien resurssien käyttöä, sillä tämä mahdollistaa jo valmiiksi vähäisten resurssien keskittämisen.

Turvallisuussuunnitelman voi tehdä kunnissa myös sähköisen hyvinvointikertomuksen yhtey- teen, joka olisi suositeltavaa, koska sähköisessä hyvinvointikertomuksessa sekä turvallisuus- suunnitelmissa käsitellään samoja teemoja. Näin voitaisiin edistää myös moniammatillisempaa yhteistyötä sähköisten hyvinvointikertomusten laadinnassa.

2.3 Sähköinen hyvinvointikertomus osana turvallisuussuunnittelua

Sähköinen hyvinvointikertomus on johtamisen työväline kunnille ja sen tuottamaa tietoa voi- daan käyttää kuntien strategisen suunnittelun pohjana (Suomen Kuntaliitto 2015). Suomen kuntaliiton mukaan hyvinvointikertomuksista saatava tieto auttaa toiminnan, talouden ja to- teutuksen suunnittelussa sekä arvioinnissa.

Sähköisessä hyvinvointikertomuksessa on kaksi osaa jotka ovat laaja hyvinvointikertomus sekä vuosiraportti. Tämä opinnäytetyö rajattiin laajoihin hyvinvointikertomuksiin valtuustokau- delta 2013-2016.

Laaja hyvinvointikertomus on toimikautensa päättävän sekä aloittavan kunnan valtuuston työ- hön tarkoitettu asiakirja, jota Suomen kuntaliitto suosittelee tehtäväksi valtuustokauden vaihtuessa, sillä tämä mahdollistaa edeltävän valtuustokauden hyvinvointitiedon siirtämisen alkavan valtuustokauden uuden kuntastrategian arvioinnin tueksi helposti. Asiakirja on tarkoi- tettu koko valtuustokauden arviointiin sekä suunnitteluun. Laajan hyvinvointikertomuksen avulla voidaan tehdä myös arvioita toimenpiteiden vaikuttavuudesta asukkaiden hyvinvointiin (Suomen Kuntaliitto 2015).

Hyvinvointikertomuksesta saadaan tietoa kuntalaisten hyvinvoinnista ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Lisäksi se sisältää suunnitelmia asukkaiden hyvinvoinnin edistämisestä ja arvion ai- kaisemmin toteutuneesta hyvinvoinnin edistämistoiminnasta. Hyvinvointikertomus koskee kunnan monia toimijoita. Ensisijaisesti se on viranhaltijajohdon apuväline, jolla tehdään tie- toon perustuva suunnitelma hyvinvoinnin edistämisen painopistealueista, toimenpiteistä ja

niihin kohdistuvista resursseista sekä indikaattoreista. Kunnanvaltuusto osallistuu kertomuksen valmisteluun talouden näkökulmasta. Tarkastuslautakunnat käyttävät hyvinvointikertomusta toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuksen seurannassa. Lisäksi kertomus ohjaa hallinnonalojen toiminnan suunnittelua sekä toteutuksen johtamista, ohjausta ja arviointia (Suomen Kuntaliitto 2015).

Hyvinvointikertomuksen tarkoitus on edistää asukkaiden hyvinvointia ja tukea ihmisoikeuksien toteutumista (Suomen Kuntaliitto 2015). Sen lisäksi kuntalaki (410/2015) velvoittaa kuntia edistämään asukkaidensa hyvinvointia sekä terveydenhuoltolaki (1326/2010) edellyttää hyvinvointikertomuksen laadintaa. Lain mukaan valtuustolle on valmistettava laaja hyvinvointikertomus toimikausittain, joka sisältää tietoa asukkaiden hyvinvoinnista ja tehdyistä toimista.

Sähköinen hyvinvointikertomus parhaimmillaan kokoaa samaan paikkaan kuntastrategian toimeenpanoa tukevaa kuntalaisten hyvinvointitietoa eri väestöryhmistä, ohjelmia, hankkeita, suunnitelmia ja toimintamalleja. Sähköisessä hyvinvointikertomuksessa hyödynnetään osaa saatavilla olevista indikaattoreista, mikä mahdollistaa kuntakohtaisen vertailun tässä opinnäytetyössä.

Hyvinvointikertomus on kaikille kunnille lakisääteinen, jokaisen kunnan tulee valmistella hyvinvointikertomus kerran valtuustokaudessa Terveydenhuoltolain (1326/2010, § 12) nojalla. Hyvinvointikertomus tukee päätöksentekoa kunnissa, auttaa toiminnan priorisoinnissa, helpottaa toiminnan arvioinnissa sekä varmistaa toiminnan resurssit (Suomen Kuntaliitto 2015). Laaja hyvinvointikertomus tehdään kunnissa kerran valtuustokaudessa (3 vuotta) ja sen tavoitteita ja toimenpiteitä päivitetään kuntasuunnittelussa vuosittain (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017). Hyvinvointikertomus on tiivis kuvaus kunnan hyvinvoinnista, joka sisältää kunnan toteuttaman hyvinvointipolitiikan, tietoa väestön terveydestä ja hyvinvoinnista, terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden muutoksista, palvelujärjestelmän toimivuudesta ja kyvykkyydestä vastata kuntalaisten hyvinvoinnin tarpeisiin, tiedot ehkäisevän työn kustannuksista ja vaikutuksista sekä kunnan tulevaisuuden tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017). Kunnat valitsevat vuosittain hyvinvointipolitiikkansa painopisteet, tavoitteet ja toimenpiteet.

Kunnat voivat myös tehdä hyvinvointikertomuksen sähköisenä Kuntaliiton ja FCG:n hallinnoimalla työvälineellä sivustolla hyvinvointikertomus.fi. Kunnan valtuuttama hyvinvointikertomusta tekevä työryhmä voi hyödyntää sähköisellä alustalla valmiiksi olevia hyvinvointi-indikaattoreita. Sähköinen työväline edistää eri hallinnonalojen asiantuntijoiden yhteistyötä ja helpottaa päättäjien mahdollisuutta hyödyntää hyvinvointikertomusta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017).

Ero hyvinvointikertomuksen ja sähköisen hyvinvointikertomuksen välillä on siis se, että sähköinen versio tarjoaa hyvinvointityöryhmälle valmiit indikaattorit, joita he voivat hyödyntää hyvinvointikertomuksen laadinnassa ja sen lisäksi sähköinen alusta parantaa monialaisten työryhmien välistä yhteistyötä tässä prosessissa.

2.4 Rikksentorjuntaan yhteydessä olevat indikaattorit sähköisessä hyvinvointikertomuksessa

Aineisto sisälsi yhteensä 105 rikksentorjuntaan suoraan tai epäsuorasti liittyvää indikaattoria, jotka olivat valmiina sähköisen hyvinvointikertomuksen alustalla. Aineiston indikaattorit jaettiin kahdeksaan kategoriaan, jotka olivat lapset ja nuoret, työikäiset, seniorit, päihheet ja päihdehuolto, tapaturmat ja turvallisuus, rikokset sekä asunnottomat. Kategoriat johdettiin sähköisen hyvinvointikertomuksen alustalla olevista ikäryhmä jaottelusta. Loput indikaattorit, jotka eivät olleet ikäsidonnaisia yhdistettiin aiheiden mukaan. Seuraavissa alaotsikoissa kerrotaan miksi kyseiset kategoriat ja indikaattorit ovat rikksentorjunnassa keskeisiä ja miksi erityisesti haavoittuviin ryhmiin (esim. lapset ja nuoret) on syytä kiinnittää erityistä huomiota.

2.4.1 Lasten ja nuorten indikaattorit

Lapset ja nuoret kategoria sisältää tässä työssä niitä rikksentorjuntaan ja turvallisuuteen liittyviä indikaattoreita, jotka kohdistuivat lapsiin ja nuoriin. Suurin osa indikaattoreista oli 8. ja 9. luokkalaisten sekä toisen asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden rikksentorjuntaan liittyviä indikaattoreita, sillä suurin osa indikaattoreista oli suoraan kouluterveyskyselyistä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaiseman raportin (Luopa, Kivimäki, Matikka, Vilkki, Jokela, Laukkarinen & Paananen 2014) mukaan lasten ja nuorten hyvinvointi on mennyt pääosin parempaan suuntaan vuosien saatossa. Lasten ja vanhempien väliset suhteet ovat sen mukaan myönteisessä kehityksessä, myös kouluissa työilmapiirin on havaittu parantuneen. Nuoret arvioivat kouluterveydenhuollon palveluihin pääsyn helpommaksi kuin aiemmin, kuitenkin nuorten huumekokeiluilla on ollut huolestuttava nousujohde. Positiivista on, että kymmenen vuoden aikana peruskoulun ja lukion pojilla rikkeiden tekeminen on vähentynyt (Luopa ym. 2014).

Pääosin hyvästä kehityksestä huolimatta, lasten ja nuorten hyvinvointiin ja sen osa-alueisiin tulisi kiinnittää erityistä huomiota, sillä myös aikuisten hyvinvointierot saattavat johtua heidän jo varhaisesta hyvinvoinnista tai sen puutteesta. Lapsuuden ja nuoruuden elinolot ja opitut tavat vaikuttavat läpi elämän, siksi lasten ja nuorten kehitysympäristöllä on merkitystä hyvinvoinnin erojen kaventamisen kannalta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015). Myös lasten vanhempien hyvinvoinnilla on suoria vaikutuksia lasten hyvinvointiin. Lasten hyvinvoinnin eri osa-alueisiin vaikuttaa esimerkiksi vanhemman taloudellinen ja terveydellinen tilanne sekä perhesuhteiden muutostilanteet (Paananen, Ristikari, Merikukka, Rämö & Gissier 2012). Tästä

syystä onkin erityisen tärkeää, että vanhemmuuden tukemiseen ja muihin hyvinvoinnin tukemisen osa-alueisiin panostetaan myös tulevaisuudessa.

Lasten ja nuorten hyvinvointia tukeviin palveluihin on syytä keskittää voimavaroja kunnallisesti, mutta myös vastuu heidän hyvinvoinnistaan kuuluu myös heidän lähipiirille ja kouluille. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin parantamisessa ja ylläpitämisessä tulisi korostaa myös toimivaa keskusteluyhteyttä ja tukea myös hankalissa asioissa lapsen lähipiiriä. Kouluterveyskyselyiden (Luopa ym. 2014) mukaan vanhemmuuteen liittyvät asiat ovat paranemaan päin.

Kouluterveyskyselyssä vuodelta 2013 (Luopa ym. 2014) saatujen tulosten perusteella voitiin huomata seuraavaa. Kommunikointivaikeudet lasten ja vanhempien välillä olivat yhtäläisiä alueesta riippumatta. Tutkimustuloksen perusteella myöskään alueelliset erot eivät vaikuttaneet nuorten fyysisen uhkan kokemuksiin, eikä myöskään nuorten toistuviin rikkeiden tekemisiin. Suurin osa nuorten elinoloja kuvaavista indikaattoreista osoittaa, että nuorten elinolot indikaattoreiden mukaan ovat varsin samankaltaisia alueesta riippumatta (Kuvio1).

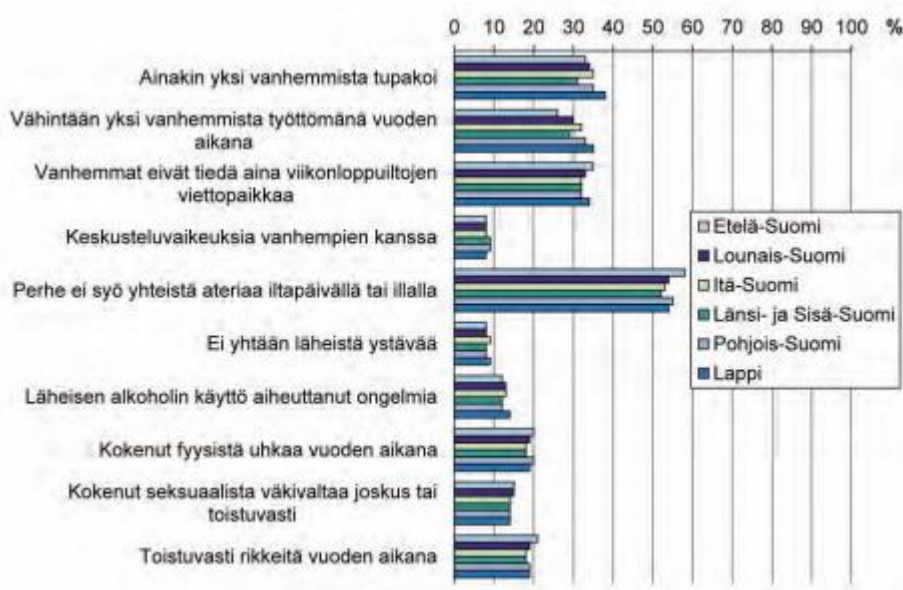

Kuvio 1 Elinoloindikaattorit lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista aluehallintovirastojen toimialueittain vuonna 2013. (Luopa ym. 2014)

Nuorten päihteiden käyttö on kouluterveyskyselyn mukaan varsin erilaista maakunnittain vertailtuna (Luopa ym. 2014). Selvästi suurin ongelma nuorten päihteiden käytöstä oli pääkaupunkiseudulla. Pääkaupunkiseudulla lukiolaisista 22% ja ammattiin opiskelevista jopa 34% oli ilmoittanut kokeilleensa huumeita ainakin kerran.

Rikkeet ovat kouluterveyskyselyn mukaan myös vähentyneet lukion ja peruskoulun pojilla, muissa nuorten ryhmissä rikkeiden tekeminen on pysynyt ennallaan (Kuvio 2). Vaikka kehitys

onkin myönteinen, on havaittu, että iällä ja rikoskäyttäytymisellä on yhteys. Suomessa eniten rikoksia tekevät 18-vuotiaat, tätä vanhemmat henkilöt tekevät rikoksia vähemmän (Kivivuori, ym. 2018). Iän ja rikosalttiuden yhteys näkyy myös uhrien ikäjakaumissa. Suomalaiset alle 18-vuotiaat tekevät kaikista rikoksista eniten alkoholirikoksia- ja rikkeitä ja melko paljon tuho- töitä ja vahingontekoja (Kivivuori, ym. 2018, 114). Kriminologisissa tutkimuksissa ollaan myös tehty havaintoja, että rikokset kasaantuvat perheisiin, joissa on rikostaustaa ennestäänkin (Kivivuori, ym. 2018, 122-123). Tätä tietoa ei kuitenkaan vielä ole tutkittu Suomessa. Monet rikosentorjuntatoimet kuitenkin painottavat varhaista tukemista vanhemmuuteen.

Kuvio 2 Elinoloindikaattorit peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista aluehallintovirastojen toimialueittain vuonna 2013 (Luopa ym. 2014)

Vanhemmuuteen liittyviä riskitekijöitä ovat esimerkiksi perheen taloudelliset vaikeudet niiden vaikuttaessa haitallisesti vanhemmuuteen, vanhemman mielenterveydelliset ongelmat ja perherakenteiden muutokset (Honkatukia & Kivivuori 2006, 124). Myös monet muut vanhemmuuteen liittyvät riskitekijät voivat altistaa lasta käytöshäiriöille. Riskitekijöistä merkittävimpana pidetään kuitenkin perheen sisäistä ilmapiiriä (Honkatukia & Kivivuori 2006, 131). Perheen sisäiseen ilmapiiriin heikentävästi vaikuttavia asioita voivat olla esimerkiksi vanhempien riitelty, vanhempien ja lasten keskusteluyhteyden puuttuminen tai usein vaihtuvat lapsen hoitohenkilöt. Myös vanhempien kontrollin puuttuminen voi altistaa rikoskäytökselle. Rikolliselta kehitykseltä suojaavia tekijöitä kuitenkin on. Näitä voivat olla esimerkiksi onnistumiset koulussa, harrastukset sekä lapsen ja nuoren pysyvän kiintymyssuhteen takaaminen hyvällä vanhemmuudella (Honkatukia & Kivivuori 2006, 147). Näistä syistä vanhemmuuden tukemisen toimet sekä harrastusmahdollisuuden luominen kaikille lapsille ja nuorille onkin paikallistasolla tärkeä asia ja näiden palveluiden saantia kannattaisi myös tehostaa. Tulee kuitenkin muistaa,

että vaikka lapsi tai nuori joutuisikin altistumaan edellä mainituille riskitekijöille, se ei automaattisesti tarkoita, että hänestä tulee rikosentekijä.

Syrjäytyminen on myös yksi ajankohtainen ongelma nuorten kehityksessä. Syrjäytyminen on prosessi, jossa huono-osaisuus kasautuu samoille henkilöille tai ryhmille (Kivivuori 2009, 3). Nuorilla syrjäytyminen tarkoittaa usein työn ja koulutuksen ulkopuolelle jäämistä. Nuorten työttömyyteen ja koulupudokkuuteen tulisi löytää ratkaisuja, sillä kriminologiassa on myös huomattu yhteys huono-osaisuuden ja rikosalttiuden välillä (Kivivuori 2009, 3). Tällä tarkoitetaan sitä, että syrjäytyminen on rikollisuuden syy ja sama toisinpäin. Tämä tarkoittaakin sitä, että, jos paikallistasolla tehdään toimia nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, sillä olisi myös vähentävä vaikutus nuorten tekemään rikollisuuteen. Eurostatin julkaisemien vuoden 2016 tilastojen valossa Suomen tilanne 20-24 vuotiaiden syrjäytyneiden (14.6%) osalta näyttää huomattavasti korkeammalta verrattuna muihin Pohjoismaihin (Eurostat 2017). Positiivista kuitenkin on, että laskua on havaittavissa vuodesta 2015 vuoteen 2016 yhteensä 1.1 prosenttiyksikköä. Tilasto kuitenkin osoittaa, että Suomessa syrjäytymisen torjumiseksi ja vähentämiseksi on vielä tehtävää. Tästä syystä olisikin syytä tarkastella näitä lukemia paikallistasolla, jotta ongelmaan voitaisiin löytää entistäkin tehokkaampia toimintamalleja.

Koulupudokkuuden ja työttömyyden lisäksi syrjäytymiseen liittyy myös elämänhallintaan ja terveyteen liittyvät ongelmat sekä yksinäisyys ja yhteiskunnallisesta osallistumisesta poissaanti (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan nuorten syrjäytymisessä tulisi ymmärtää eri huono-osaisuuden osa-alueita ja kiinnittää huomiota niiden kasautumiseen sekä päällekkäisyyteen. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos myös toteaa, että yksi nuorten syrjäytymisen keskeisimmistä syistä on ystävien puute. Syrjäytyneiden kokonaismäärää on ongelmallista arvioida, sillä syrjäytymiselle ei ole vielä vakiintunutta määritelmää. Arviot kuitenkin vaihtelevat n. 14 000-100 000 välillä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017).

Nuorten hyvinvoinnin lisäämiseksi myös tulevaisuudessa olisi hyödyllistä keskittää nuorten osalta voimavaroja toimiviin opiskeluhuollon palveluihin, jossa voidaan puuttua erilaisiin lasten ja nuorten kokemiin ongelmiin, kuten yksinäisyys, kiusaaminen ja masentuneisuus. Myös vanhemmuuden tukeminen sekä lapsille ja nuorille mielekkään tekemisen ja harrastusten takaaminen on kunnille suositeltavaa.

2.4.2 Työkäisten indikaattorit

Työkäisiin kohdistuvat indikaattorit kuvaavat tässä aineistossa suuriltaosin heidän työttömyyttä sekä mielenterveyttä. Työkäisiksi luetaan tässä työssä kaikki 18-64 -vuotiaat.

Sosioekonomisen aseman yhteys ei rajaudu ainoastaan nuoriin rikosentekijöihin. Nuorten aikuisten sosioekonomisen aseman mittaamiseen parempia mittareita ovat olleet koulutus ja

työttömyys, kun taas yli 30-vuotiailla sosioekonomista asemaa kuvaa paremmin tulot ja ammattiasema (Aaltonen 2011). Työttömyyden voidaan todeta olevan rikollisuuden riskiä edesauttava tekijä ja erityisesti heikossa asemassa olevien joukosta on Aaltosen (2010) tutkimuksen mukaan enemmän rikoksia tekeviä henkilöitä. Tutkimus on osoittanut, että väkivaltarikoksiin syyllistyvät kuuluvat huomattavan usein alimpaan tuloluokkaan ja heidän uhrinsa omaavat usein itsekin väkivaltarikostaustaa ja lisäksi alkoholi- ja huumausainerikoksiin syyllistyneet ovat niin ikään matalassa sosioekonomisessa asemassa (Aaltonen 2011). Tämän perusteella voidaan todeta, että paikallistasolla tulisi pyrkiä ehkäisemään syrjäytymistä ja huono-osaisuutta niiden ollessa vahvoja rikollisuutta ennustavia tekijöitä. Syrjäytymisen ehkäisystä ei hyödy ainoastaan nuoret ja työikäiset, vaan kaikenikäiset sen todennäköisin rikoksia ehkäisevin seurauksin.

2.4.3 Senioreiden indikaattorit

Tässä työssä senioreiden ikäryhmään luetaan pääasiassa yli 65 vuotta täyttäneet henkilöt. Yksi aineistossa oleva indikaattori kuitenkin määrittää seniorit yli 55 vuotta täyttäneiksi. Heihin kohdistuvat indikaattorit kuvaavat heidän yksinäisyyttä, alkoholin liikakäyttöä ja asuinalueen turvallisuuteen tyytyväisten osuutta. Yleensä seniorit ymmärretään yli 65-vuotisaiksi, mutta virallista määritelmää senioreille ei vielä ole. Jossain yhteyksissä seniorit määritellään jo jopa yli 55-vuotiaiksi.

Suomessa senioreihin kohdistuvaa rikollisuutta on tutkittu vain vähän. Seniorit voivat joutua rikoksen uhriksi kuitenkin samoin kuin kuka tahansa muukin. Yksinäisyyttä kuvaava indikaattori on senioreiden osalta tärkeä, koska se on senioreiden hyvinvointiin olennaisesti vaikuttava tekijä. Senioreiden turvallisuus ja sen tunne on tärkeää heidän oman hyvinvointinsa kannalta, lisäksi se on ajankohtainen tavoite tämän päivän yhteiskunnassa (Savikko, Routasalo, Tilvis & Pitkälä 2006, 198). Syyt ikääntyneiden turvattomuuden tunteeseen ovat moniulotteiset ja jokaisella yksilöllä on omanlaisensa syyt tuntea turvattomuutta. Tutkimuksessa (Savikko, ym. 2006), jossa selvitettiin yli 75-vuotiaiden turvattomuuden kokemista sekä siihen vaikuttavia asioita selvisi, että naimisissa olevat, korkeammin koulutetut, kotona asuvat, itsensä terveeksi ja toimintakykyiseksi kokevat sekä kotona asuvat yli 75-vuotiaat kokivat vähemmän turvattomuutta. Tutkimuksessa selvisi, että yksinäisyydellä on vaikutusta turvattomuuden tunteeseen. Yli 75 vuotiaat, joilla oli ainakin viisi ystävää, kokivat vähemmän turvattomuutta. Tutkimukseen osallistuneet, jotka eivät olleet tyytyväisiä ihmissuhteisiinsa kokivat useammin turvattomuutta. Turvattomuuden tunteen havaittiin myös olevan yhteydessä psyykkiseen pahoinvointiin.

Johtopäätöksenä voidaan siis todeta, että sosiaalisesti aktiivisemmat, toimintakykyisemmät ja itsenäisesti asuvat seniorit kokevat elämänsä yleisesti turvallisemmaksi kuin ne, jotka ovat yksinäisiä, vähemmän toimintakykyisiä tai asuvat esimerkiksi palvelutalossa. Yksinäisyyden ja

turvattomuuden tunteet heikentävät elämänlaatua huomattavasti. Ikääntyneiden elämänlaadun parantaminen on suuri haaste paikallistasolla, siksi ikääntyneiden yksinäisyyden ja turvattomuuden tunteita olisi hyvä selvittää, jotta heidän elämän laatua voidaan parantaa ja kotona asumista voidaan pidentää.

2.4.4 Päihdeindikaattorit

Päihdeistä ja erityisesti alkoholista aiheutuvat ongelmat ovat Suomessa vakavia. Suomessa jopa 82% henkirikostapauksista, joku tapahtuman osapuolista oli alkoholin vaikutuksen alaisena tapahtuma hetkellä (Kivivuori ym, 2018. s.130-131). Alkoholiehtoinen väkivalta onkin Suomessa havaittu kansalliseksi erityispiirteeksi. Henkirikollisuuden osalta ollaan myös tehty havainto, että huomattava osa näihin tekoihin syyllistyneillä ja niiden uhreilla on vakava alkoholiongelma. Moni on varmasti yhtä mieltä siitä, että alkoholin ja päihdeiden väärinkäyttö voi aiheuttaa vakavia seurauksia, kuten väkivaltaa. Alkoholiongelmiin puuttumisella on siis olennainen yhteys turvallisuuden ylläpitämiseen. Siitä syystä paikallistasolla on tärkeää seurata alkoholin ja päihdeiden liiallisen kulutuksen haittoja ja tarvittaessa puuttua niihin.

Päihdeikäyttäjien palveluista on säädetty päihdehuoltolaissa (41/1986). Sen mukaan, kuntien on huolehdittava, että kunnallinen päihdehuolto on paikalliset tarpeet täyttävää. Kunnallista ehkäisevää päihdetyötä tehdään sosiaali- ja terveystalouden, nuorisotyön, oppilaitoksien, seurakuntien sekä järjestöjen toimesta (Varjonen 2014, 19-20).

Suomessa huumausainerikollisuuden ehkäisemisessä tavoitteena on lisätä kiinnijäämisriskiä törkeässä ja levittämistyyppisessä huumausainerikollisuudessa (Varjonen 2014, 19-20). Päihdeikäyttäjän näkökulmasta hoitoon hakeutuminen voi kuitenkin olla vaikeaa, sillä esimerkiksi huumeiden käyttö on rangaistavaa ja siksi ongelmasta ei välttämättä uskalleta kertoa. Tästä syystä on hyvä, että palvelukynnystä madalletaan kunnissa. Myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta päihdeongelmaisten hoitaminen on jo taloudellisestikin kannattavampaa, kun heidän hoidotta jättäminen, puhumattakaan muista lukuisista haitoista, joita päihdeikäyttäjien ongelmakäytöstä voisi seurata. Voidaan siis todeta, että etenkin matalan kynnyksen päihdepalveluiden tehostaminen on jokaisen etu.

Huumeista aiheutuvat haittakustannukset ovat pääasiassa haittojen hoitamisesta ja korjaamisesta aiheutuvia kuluja (Varjonen 2014, 23). Vuonna 2011 nämä kustannukset olivat n. 242-310 miljoonan euron arvoiset kustannukset. Kustannukset painottuvat lähinnä sosiaalihuollon sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidon kuluihin. Ehkäisevällä päihdetyöllä voidaan parhaillaan saavuttaa myös pienenemistä huumehaittakustannuksiin ja muihin päihdeikäyttäjien ongelmakäytön aiheuttamiin negatiivisiin ilmiöihin. Huumeiden käyttö on lisääntynyt huomattavalla tavalla viimeisen 15 vuoden aikana (Varjonen, V. 2014, 30). Sen vuoksi myös kuntien tulee pystyä vastaamaan kasvavaan ongelmaan paikallisesti alueella esiintyvän tarpeen edellyttämin resurssein.

2.5 Kunnat

Seuraavassa alaotsikossa käsitellään mitä on kuntien itsehallinto Eurooppalaisessa hyvinvointivaltiossa, mitkä asiat määrittävät kunnan toimintaa pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa ja selitetään kuntien vastuuta ja noudattamia lainalaisuuksia. Lisäksi kappaleessa käydään läpi niin kutsuttujen tavallisten kuntalaisten rooleja kunnassa ja heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa kunnan toimintaan positiivisesti ja edistävästi.

Kuntien itsehallinto on eräs eurooppalaisen oikeusvaltion perusominaisuus (Heuru, Mennola & Ryytänen 2011, 22). Heurun, ym. mukaan itsehallinto Euroopassa merkitsee kunnan poliittista itsenäisyyttä sekä vastuun kantoa sitä koskevissa asioissa. Pohjoismaiselle hyvinvointivaltiolle on myös tyypillistä se, että kunnan toimintaa luotsaa suurehko joukko säännöksiä ja lakeja, näistä tarkemmin säännellyimpiä aloja ovat muun muassa sosiaali-, terveystoimi ja opetus-toimi (Heuru ym. 2011, 24), joiden toteutus on pohjoismaissa keskeistä. Sen lisäksi, että kuntien toimintaa säädellään eri laeilla ja säännöksillä, myös kunnan taloudenpitoa määrittävät monet erilaiset säännökset. Vaikka kunnilla onkin paljon päätäntävaltaa sen omista asioista, sen mukana kunnalle on tullut luonnollisestikin eri lakeja ja velvoitteita. Suomessa kuntien toiminta perustuu sen asukkaiden itsehallintoon perustuslain nojalla (Suomen perustuslaki 731/1999). Tämä tarkoittaa, että kunnat voivat tehdä tietyissä asioissa myös itsenäisiä päätöksiä. Tämä malli on eduksi kunnille, sillä ne voivat olla toisistaan hyvinkin erilaisia, eikä kaikki toimintamallit ole toimivia kaikilla alueilla. Kuntien on turvattava perustuslain mukaisesti sen asukkaille peruspalvelut, joita ovat esim. sosiaali- ja terveystoimet. Näin on varmistettu lailla, että kunnat huolehtivat asukkaidensa hyvinvoinnista. Hyvinvointiin liittyy keskeisesti kuntalaisten kokemana turvallisuus heidän asuinalueellaan ja myös rikosentorjunta, myös kuntalaisten vaikuttamisen ja osallisuuden parantaminen kunnissa on jatkuvasti ajankohtainen asia. Kunnan asukkaiden ja palveluiden käyttäjien oikeudesta osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan säädetään kuntalain 22 §:ssä. Kunnan on siis myös lain nojalla pidettävä huolta asukkaiden monipuolisista mahdollisuuksista vaikuttaa päätöksentekoon. Tämä edistää myös yhteisöllisyyttä kuntalaisten keskuudessa (Rikosentorjuntaneuvosto 2016).

Lisääntynyt rikollisuus ja tätä myöten heikentynyt turvallisuuden tunne kuntalaisten keskuudessa aiheuttaa helposti negatiivisia sivuvaikutuksia kunnille, kuten myös lisääntynyt työttömyys ja monet muut ilmiöt. Sen takia rikosentorjuntaa sekä turvallisuuden edistämistä paikallistasolla ei voida sivuuttaa. Viime vuosien aikana kunnat ovat olleet uusien haasteiden edessä muuttuneen turvallisuustilanteen vuoksi. Sama kehitys näkyy myös koko Euroopan alueella heikentyneenä turvallisuustilanteena.

Lisääntynyt rikollisuus tietyllä alueella voi pahimmillaan vähentää kunnan houkuttelevuutta asuinpaikkana, jolloin useat kuntalaiset saattavat alkaa harkita muuttamista muille alueille. Myös muuttohalukkuus tällaiselle alueelle voi samasta syystä vähentyä. Ei voida kuitenkaan

yksiselitteisesti todeta, että vain lisääntynyt rikollisuus tietyn kunnan alueella ainoastaan vähentäisi houkuttelevuutta asuinkuntana, sillä on todennäköistä, että tähän ilmiöön on useita syitä, eikä siihen ole yhtä yksiselitteistä vastausta. On kuitenkin todisteita siitä, että esim. työttömyydellä, syrjäytymisellä ja rikollisuudella on yhtymäkohtia. Monilla asioilla on vaikutuksia toisiinsa ja siksi myös esim. työttömyyden ja syrjäytymisen ehkäisyllä on todennäköisesti myös vähentävä vaikutus rikollisuuteen ja näin myös parantava vaikutus turvallisuuteen ja sen tunteeseen. Rikollisuuteen on siis epäsuorasti ja suorasti vaikuttavia tekijöitä ja siksi olisikin äärimmäisen tärkeää, että kunnissa seurataan mahdollisimman monia tekijöitä, joilla on vaikutuksia rikollisuuteen. Tällä tavoin useimmat kunnan toimijat pysyvät ajan tasalla kuntalaisten hyvinvoinnin tilasta ja pystyvät aina tarvittaessa ryhtymään toimiin sen kohentamiseksi. Kunnat ovat erilaisia ja jokaisella kunnalla on oma tapansa hoitaa kunnalle määrätty tehtävät. Tästä syystä kunnissa on tehtävä itsenäistä seuranta kuntalaisten hyvinvoinnista ja tehdä arviointia säännöllisesti, sillä ei ole olemassa yhtä ainoaa tapaa kohentaa kuntalaisten hyvinvointia, joka olisi toimiva kaikissa Suomen kunnissa.

Rikosten määrä vaihtelee kuntatyypeittäin osittain merkittävästikin, havaitaan Poliisiammatikorkeakoulun tutkimuksessa (Heiskanen, Sirén & Roivainen 2003, 17). Tutkimuksessa kerrotaan väkivalta ja omaisuusrikollisuuden olevan yleisempää kaupunkimaisissa kunnissa, osuuden vähentyessä taajaan asutuissa kunnissa ja vähentyessä edelleen tarkasteltaessa maaseutumaisia kuntia. Sama huomio on tehty myös petosrikollisuudesta vuoden 2014 Rikollisuustilanne katsauksessa (Aaltonen, Salmi, Danielsson & Suonpää, 121). Erot varsinkin omaisuusrikollisuuden osalta olivat merkittäviä kuntatyyppien välillä. Erot olivat kuitenkin vähäisempiä taajaan asuttujen ja maaseutumaisten kuntien välillä. Näille eroille kuntien välillä on olemassa useita selittäviä tekijöitä. Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi kunnan asukkaiden sukupuoli ja ikä, väestötiheys, perherakenteet, koulutus ja työllisyys (Heiskanen, ym. 2003, 18-19). Myös ruotsalaisessa vertailussa on huomattu, että suuremmissa kunnissa rikollisuus on yleisempää (Blixt 2002). On todennäköistä, että rikollisuus on yleisempää asukasluvultaan suuremmissa kunnissa, sillä niissä sosiaalinen kontrolli on vähäisempää ja samalla rikoksen teko mahdollisuuksia on enemmän (Heiskanen ym. 2003, 23). Suurissa kaupungeissa asukkailla on myös tietynlainen anonymiteetti, joka on myös rikoksen teko mahdollisuuden kannalta edullista, sillä kiinnijäämisen riski on matalampi.

Maaseutumaisten kuntien rikollisuustason ennustamiseen ja tulkintaan liittyy erityisongelmia, sillä osa näistä kunnista on hyvin pieniä ja silloin muutamakin rikos vaikuttaa huomattavasti rikollisuustason ja vaihtelut vuosittain voivat täten olla merkittäviä (Heiskanen, ym. 2003, 32). Rikollisuustason arviointi voi maaseutumaissa kunnissa tästä syystä olla harhaanjohtavaa. Rikollisuus voi olla myös poikkeuksellisen suurta vakinaiseen väestömäärään nähden suosituissa matkailukohteissa, johtuen vierailija määrästä. Tämä voi myös antaa osittain harhaan-

johtavan kuvan rikosten määrästä asukaslukuun suhteutettuna todetaan Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksessa (Heiskanen ym. 2003, 32). Näistä syistä johtuen tulisi miettiä kannattaako pienien kuntien rikollisuustasoa ennustaa ollenkaan.

3 Tutkimusasetelma, vaiheet, menetelmät ja aineisto

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää minkälaisilla indikaattoreilla rikosentorjuntaa ja turvallisuutta on kuvattu Suomen kunnissa ja miten rikosentorjunta näkyy kuntien strategisessa suunnittelussa, sekä kunnan sähköisissä hyvinvointikertomuksissa. Työ palveli kansallisen rikosentorjuntaohjelman toteuttamista.

Työn tietoperusta on Suomen kuntaliiton ylläpitämältä hyvinvointikertomus.fi-sivustolta sähköisistä hyvinvointikertomuksista vuosilta 2013-2016. Aineisto on laaja ja hyvinvointikertomuksia on käytetty tässä työssä yhteensä 151 kappaletta. Työstä rajattiin pois kuntayhtymät ja sairaanhoitopiirit, sillä niitä ei voitu yhdistää mihinkään tiettyyn asukaslukuun tai kuntatyyppiin, niiden sisältäessä eri tyyppisiä ja asukasluvultaan eri kokoisia kuntia. Sähköisistä hyvinvointikertomuksista kerättiin rikosentorjunnan näkökulmasta oleelliset tiedot laskentataulukkaan, jotta prosentuaaliset osuudet rikosentorjunnan kannalta oleellisten indikaattorien käytöstä voitiin laskea. Opinnäytetyöstä saatuja tuloksia verrattiin kuntakyselyn tuloksiin, muutaman erikokoisen ja tyyppisen kunnan turvallisuussuunnitelmiin sekä rikosentorjuntaohjelman tavoitteisiin. Tavoitteena oli selvittää, miten sähköisiä hyvinvointikertomuksia oltiin käytetty rikosenehkäisyn suunnittelussa paikallistasolla.

3.1 Toteutus ja aineisto

Opinnäytetyö on luonteeltaan kvantitatiivinen, jossa hyödynnettiin myös kvalitatiivista lähestymistapaa. Tutkimusdata kerättiin Kuntaliiton ylläpitämältä internetsivustolta kuntien sähköisistä hyvinvointikertomuksista. Myös kuntakyselyn tuloksia ja muutamia turvallisuussuunnitelmia käytettiin tulosten vertailupohjana, jotta voitiin löytää syitä esimerkiksi joidenkin aiheiden kokonaiselle puuttumiselle sähköisessä hyvinvointikertomuksessa.

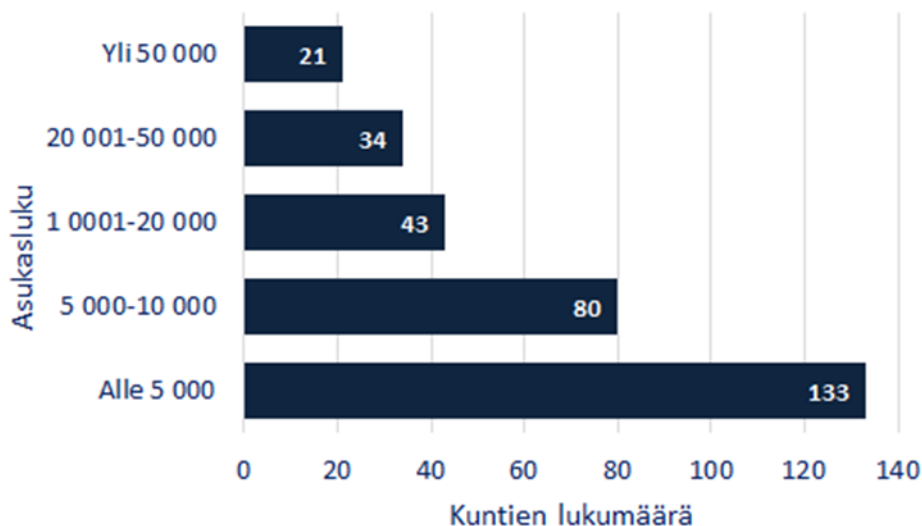
Aineiston rajaus tehtiin vuosien 2013-2016 sähköisiin laajoihin hyvinvointikertomuksiin. Aineisto kerättiin Suomen kuntaliiton ylläpitämältä internetsivustolta, jonne sähköiset hyvinvointikertomukset tallennetaan. Tarkoituksena oli selvittää, kuinka aktiivisesti kyseistä alustaa oltiin hyödynnetty kuntien rikosentorjunta ja turvallisuustyössä. Toisin sanoen, kuinka paljon rikosentorjuntaan ja turvallisuuteen oltiin kiinnitetty huomiota alustan tarjoamin indikaattorein.

Työn alussa katsottiin, mitä indikaattoreita sähköisen hyvinvointikertomuksen alusta tarjoaa kunnille. Näistä saatavilla olevista indikaattoreista eroteltiin kaikki rikosentorjuntaan suoraan tai epäsuorasti liittyvät indikaattorit. Indikaattorit eroteltiin yhteistyössä rikosentorjuntaneuvoston edustajan kanssa. Tähän työhön päätyneitä indikaattoreita oli erottelun jälkeen

105 kappaletta. Tämän jälkeen käytiin läpi kaikki alustalla saatavissa olevat sähköiset hyvinvointikertomukset. Näistä kerättiin systemaattisesti tiedot siitä, mitä indikaattoreita mikäkin kunta oli hyödyntänyt sähköisessä hyvinvointikertomuksessa. Tätä prosessia nimitetään tässä työssä dokumenttianalyysiksi. Kun kaikki sähköiset hyvinvointikertomukset oltiin käyty lävitse, indikaattorit jaettiin kahdeksaan eri luokkaan niiden aihe-alueiden perusteella. Tämän jälkeen kunnat jaettiin ryhmiin kuntatyypeittäin sekä asukasluvuittain. Kaikista analysoiduista sähköisistä hyvinvointikertomuksista päädyttiin karsimaan mm. sairaanhoitopiirit ja kuntayhtymät, sillä ne sisälsivät eri kokoisia ja tyyppisiä kuntia, jolloin niiden sisällyttäminen yhteen tiettyyn kuntatyyppiin tai asukaslukuluokkaan oli mahdotonta. Jaottelun jälkeen tiedot vietiin SPSS -tilastointiohjelmaan ristiintaulukointia varten. SPSS -tilastointiohjelman avulla saatuja tuloksia verrattiin rikosentorjuntaneuvoston toteuttaman kyselyn tuloksiin sekä muutamien kuntien turvallisuussuunnitelmiin.

3.2 Kuntatypit

Tässä työssä tarkastellaan tuloksia kunnan asukasluvun mukaan sekä kuntatyypeittäin. Suomessa väestö on kehittynyt jatkuvasti suurimmille kaupunkiseuduille samalla, kun asukaslultaan pienemmät kunnat ovat menettäneet väestöään (Suomen Kuntaliitto 2017). Vuoden 2017 alkaessa Suomen Kuntaliiton mukaan Suomessa oli yhteensä 311 kuntaa. Kuntaliiton mukaan Suomessa on pieniä kuntia (alle 10 000 asukasta) yhteensä 213, mikä tarkoittaa yli kahta kolmasosaa kaikista kunnista. Pienissä kunnissa asuu yht. 17 % maan väestöstä. Asukasmäärältään Suomen kunnat ovat suhteellisen pieniä.

Kuvio 3 Suomen kunnat asukasluvuittain. (Suomen Kuntaliitto).

Työssä käytettiin Tilastokeskuksen tilastollista kuntaryhmitystä, se on alueluokitusstandardi, jossa kunnat on jaettu kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin (Tilastokeskus 2016). Luokitus oli vuodelta 2016. Tilastokeskus on käyttänyt kuntaryhmituksen luokittelukriteereinä kunnan taajamaväestön osuutta ja suurimman taajaman asukaslukua.

Tilastokeskuksen kuntaryhmituksen mukaan kaupunkimaiset kunnat ovat niitä, joiden väestöstä vähintään 90% tai suurimman taajaman väkiluku on vähintään 15 000 asukasta (Tilastokeskus 2016). Suomessa kaupunkimaisia kuntia ovat esimerkiksi Vantaa, Rovaniemi ja Kirkkonummi. Tässä työssä kaupunkimaisten kuntien hyvinvointikertomuksia analysoitiin 34 kappaletta.

Taajaan asutut kunnat ovat niitä, joiden asukkaista vähintään 60%, mutta alle 90% asuu taajamissa ja suurimman taajaman asukasluku on vähintään 4 000 asukasta, mutta kuitenkin alle 15 000 asukasta (Tilastokeskus 2016). Suomessa tällaisia kuntia ovat esimerkiksi Kemijärvi, Naantali ja Raasepori.

Maaseutumaisia kuntia ovat ne kunnat, joiden asukkaista alle 60% asuu taajamissa ja suurimman taajaman asukasluku on alle 15 000 ja lisäksi kunnat joiden asukkaista vähintään 60%, mutta alle 90% asuu taajamissa ja suurimman taajaman asukasluku on alle 4 000 asukasta (Tilastokeskus 2016). Suurin osa Suomen kunnista on maaseutumaisia. Samoin tässä työssä suurin osa kunnista oli maaseutumaisia ja niitä oli 83 kappaletta. Suomessa maaseutumaisia kuntia ovat esimerkiksi Siikalatva, Konnevesi ja Somero.

3.3 Ristiintaulukointi

Ristiintaulukointi valikoitui menetelmäksi, koska sen avulla voidaan verrata muuttujien jakaumia eri ryhmissä (Holopainen & Pulkkinen 2008, 52). Tässä työssä tarkasteltiin indikaattoreiden esiintyvyyttä kuntatyypeittäin ja väestömäärän mukaan.

Kunnat jaoteltiin kuntaryhmittäin kolmeen ryhmään, jotka olivat kaupunkimaiset, taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat. Sen lisäksi kunnat jaettiin asukasluvuittain. Asukasluvun kriteerit olivat; alle 5000 asukasta, 5000-20 000 asukasta ja yli 20 000 asukasta. Asukasluvuittain vertailu tehtiin samalla periaatteella kuin Rikksentorjuntaneuvoston toteuttamassa kyselyssä vertailun helpottamiseksi. Ristiintaulukoinnin työvälineenä käytettiin SPSS 23. -tilastointityökalua.

Tässä työssä sovellettiin ristiintaulukointi menetelmää niin, että rikksentorjunnallisten indikaattoreiden frekvenssejä vertailtiin sekä asukasluvuittain että kuntatyypeittäin. Näin ollen ristiintaulukoinnin taustamuuttujia olivat kuntatyyppit, asukasluvut ja indikaattoreiden aihealueet. Tässä työssä ei tarkasteltu indikaattoreiden välistä syy-seuraus-suhdetta, koska tavoitteena oli selvittää minkä kokoiset ja minkä tyyppiset kunnat olivat vuonna 2013-2016 aktiivisimmin käyttäneet eri luokkien indikaattoreita. Suomessa on eniten maaseutumaisia kuntia,

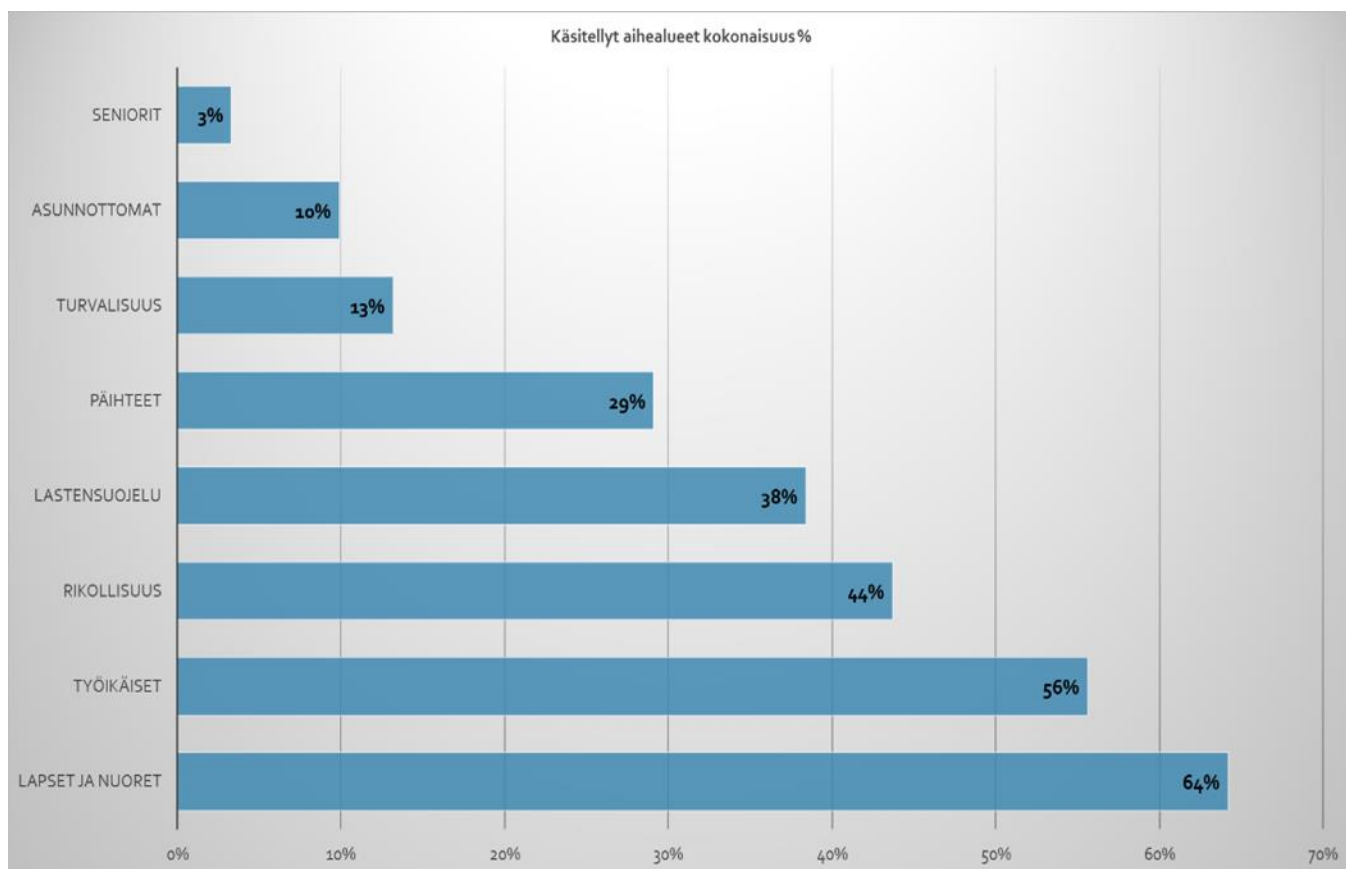
joten luonnollisesti myös tässä aineistossa on maaseutumaisia kuntia huomattavasti enemmän kuin muita.

3.4 Dokumenttianalyysi

Toiseksi menetelmäksi valittiin dokumenttianalyysi, eli kirjallisten lähteiden analyysi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka) siitä syystä, että tiedon lähde oli tässä työssä kirjalliset raportit, eli laajat sähköiset hyvinvointikertomukset. Kerätty aineisto oli laadullista, joten aineisto tutkittiin ja luokiteltiin ja tämän jälkeen se voitiin tallentaa laskentataulukkoon. Menetelmällä pyritään tekemään päätelmiä kirjallisesta aineistosta. Menetelmän avulla voidaan analysoida aineistoa järjestelmällisesti ja saada tutkitun asian kannalta tärkeimmät asiat kerättyä yhteen paikkaan. Aineisto laitetaan siis selkeämpään muotoon, jotta siitä on mahdollista tehdä selkeitä sekä luotettavia johtopäätöksiä. Dokumenttianalyysi voidaan tehdä kahdella eri tavalla, joita ovat sisällönanalyysi ja sisällönerittely. Dokumenttianalyysi perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan ja työn alussa tehtiin päätös analysoida vain sähköisten hyvinvointikertomusten ilmisältö.

4 Tulokset

Tässä työssä on tarkasteltu yhteensä 151 eri kunnan sähköisiä hyvinvointikertomuksia. Tulokset on luokiteltu 8 eri luokkaan, jotka koostuvat paikallistason rikosentorjuntaan suoraan tai epäsuorasti liittyvistä indikaattoreista. Työhön valittiin kahdeksan eri aihepiiriä, jotka sisälsivät rikosentorjunnan kannalta merkityksellisiä indikaattoreita. Nämä aihepiirit olivat lapset ja nuoret, työikäiset, seniorit, päihteet, turvallisuus, asunnottomat ja rikollisuus. Indikaattorit päätettiin yhdistää edellä mainittuihin kahdeksaan eri luokkaan, sillä niitä on aineistossa runsaasti ja on havainnollisempaa kuvata indikaattoreita siitä syystä mieluummin luokkakohdaisesti. Indikaattoreita on tässä aineistossa yhteensä 105 ja näiden kaikkien esiintyvyyttä kuntien sähköisissä hyvinvointikertomuksissa tullaan tarkastelemaan jäljempänä. Lisäksi kunnat jaettiin kolmeen eri luokkaan kuntatyyppin ja myös asukasluvun perusteella. Tällä pyritään selvittämään minkä tyyppisissä ja kokoisissa kunnissa sähköisen hyvinvointikertomuksen rikosentorjuntaan liittyviä indikaattoreita oli käytetty aktiivisimmin. Kuvio 4 havainnollistaa indikaattoreiden kokonaiskäyttöä kunnissa.

Kuvio 4 Aihealueiden käsittely kunnissa N=151

Yhtenä suurimpana havaintona tuloksista nousee lasten ja nuorten indikaattoreiden suosio. Niitä oltiin käytetty reilusti yli puolessa aineiston sähköisistä hyvinvointikertomuksista. Syynä tähän voi todennäköisesti olla lasten ja nuorten indikaattoreiden runsaus. Syynä indikaattoreiden runsaudelle on suurimman osan kunnista toteuttama kouluterveyskysely, joista suurin osa indikaattoreista on peräisin. Lasten ja nuorten indikaattorit kunnissa painottuivat syrjäytymiseen, päihteisiin, koulukiusaamiseen sekä nuorten kokemaan vanhemmuuden puutteeseen. Nuoriin kohdistuvaa väkivaltaa käsiteltiin sähköisissä kertomuksissa varsin harvoin.

Työikäisten kategorian indikaattoreita oli käytetty runsaasti, jopa yli puolessa aineiston sähköisistä hyvinvointikertomuksista. Työikäisten indikaattorit painottuivat vahvasti syrjäytymiseen sekä mielenterveysongelmiin.

Rikollisuuskategoria sisälsi pelkästään rikollisuustasoa kuvaavia indikaattoreita. Kategorian indikaattoreita oli käytetty kohtuullisesti, lähes puolessa aineiston sähköisistä hyvinvointikertomuksista. Yleisin indikaattorilla kuvattu aihe oli poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset. Yleisimpiä aiheita kategorian sisällä olivat huumausainerikollisuus, omaisuusrikollisuus ja liikenneriikkomukset. Yksittäinen suuri havainto tästä kategoriasta oli

se, että vain yhdessä kunnassa oltiin käytetty katuturvallisuusindeksiä kuvaamaan paikallista turvallisuustilannetta.

Lastensuojelukategorian indikaattoreita oli käytetty kohtuullisesti, ottaen huomioon lasten ja nuorten kategorian suosion. Kategorian suosituimpia kuvauksia tehtiin kodin ulkopuolelle sijoituksista, avotukitoimien piirissä olevista ja kasvatus- ja perheneuvonnan asiakkuuksista.

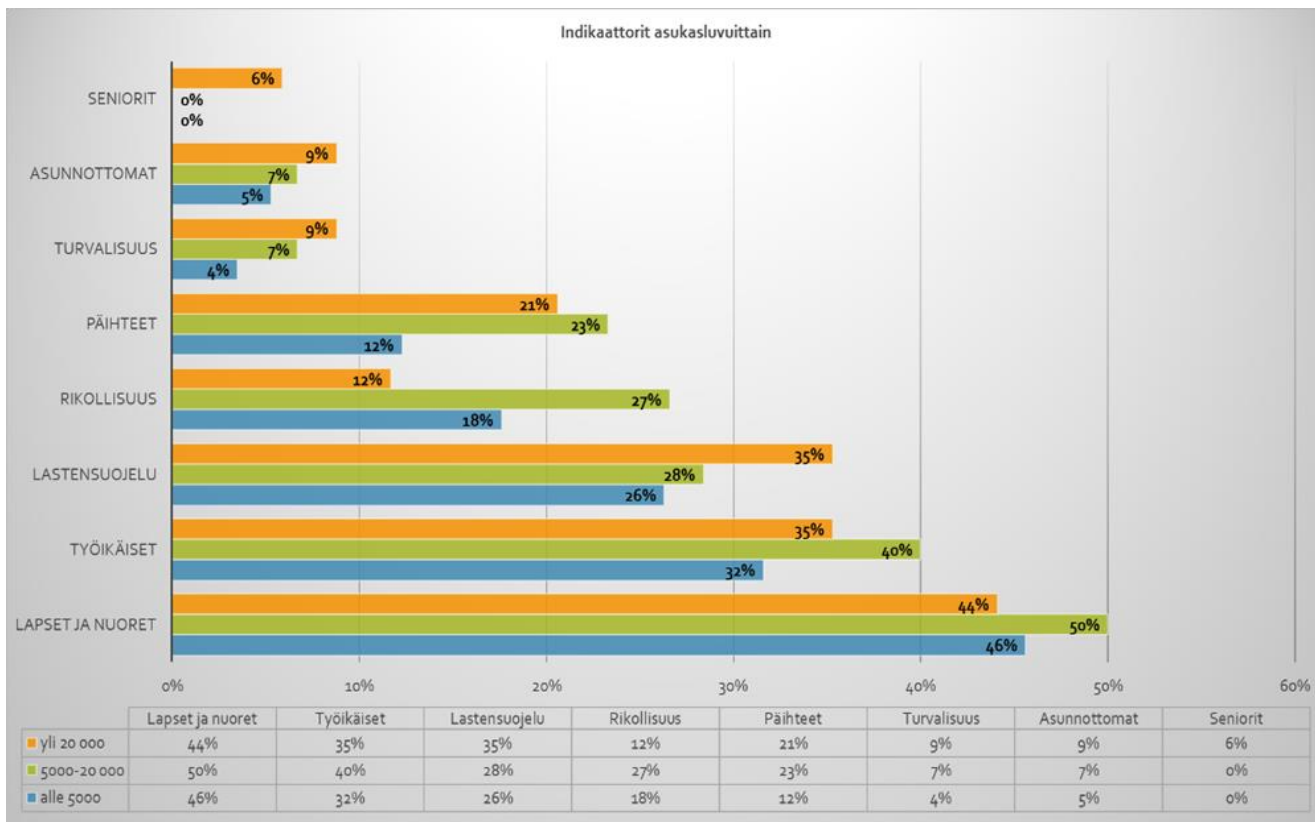
Päihdekategorian indikaattoreita oli saatavilla runsaasti. Niiden runsauteen nähden indikaattoreita oli käytetty hyvin vähän. Yleisemmin käytettyjä aiheita, joita indikaattoreilla kuvattiin, olivat päihdehuollon asiakkuuksien osuus/1000 asukasta sekä alkoholin myynti alueella.

Turvallisuuskategorian indikaattoreita oli käytetty suhteessa huomattavasti vähemmän. Katteoria sisälsi tapaturmien ja asuinalueen tyytyväisten osuuksien indikaattoreita. Tapaturmiin liittyviä indikaattoreita käytettiin lähes pelkästään tästä kategoriasta. Ainoastaan yhdessä sähköisessä hyvinvointikertomuksessa oltiin kuvattu asuinalueen tyytyväisten osuutta.

Asunnottomuutta ja senioreiden turvallisuutta kuvaavia indikaattoreita oltiin käytetty kaikista vähiten. Asunnottomuutta kuvaavia indikaattoreita oli kategoriassa vain kaksi. Senioreiden kategoriassa indikaattoreita oli vain viisi kappaletta. Indikaattoreiden vähyys saattaa osaltaan selittää sitä, miksi aiheita ei käsitelty suurimmassa osassa sähköisiä hyvinvointikertomuksia. Senioreiden indikaattoreita oltiin pääosin käytetty kuvaamaan yksinäiseksi itsensä tuntevien osuutta. Jatkossa voisi olla hyödyllistä kehittää senioreiden turvallisuutta kuvaavia indikaattoreita lisää. Liitteessä on tarkempia tietoja indikaattoreiden esiintyvyyksistä sähköisissä hyvinvointikertomuksissa (Liite 1).

4.1 Tulokset asukasluvuittain

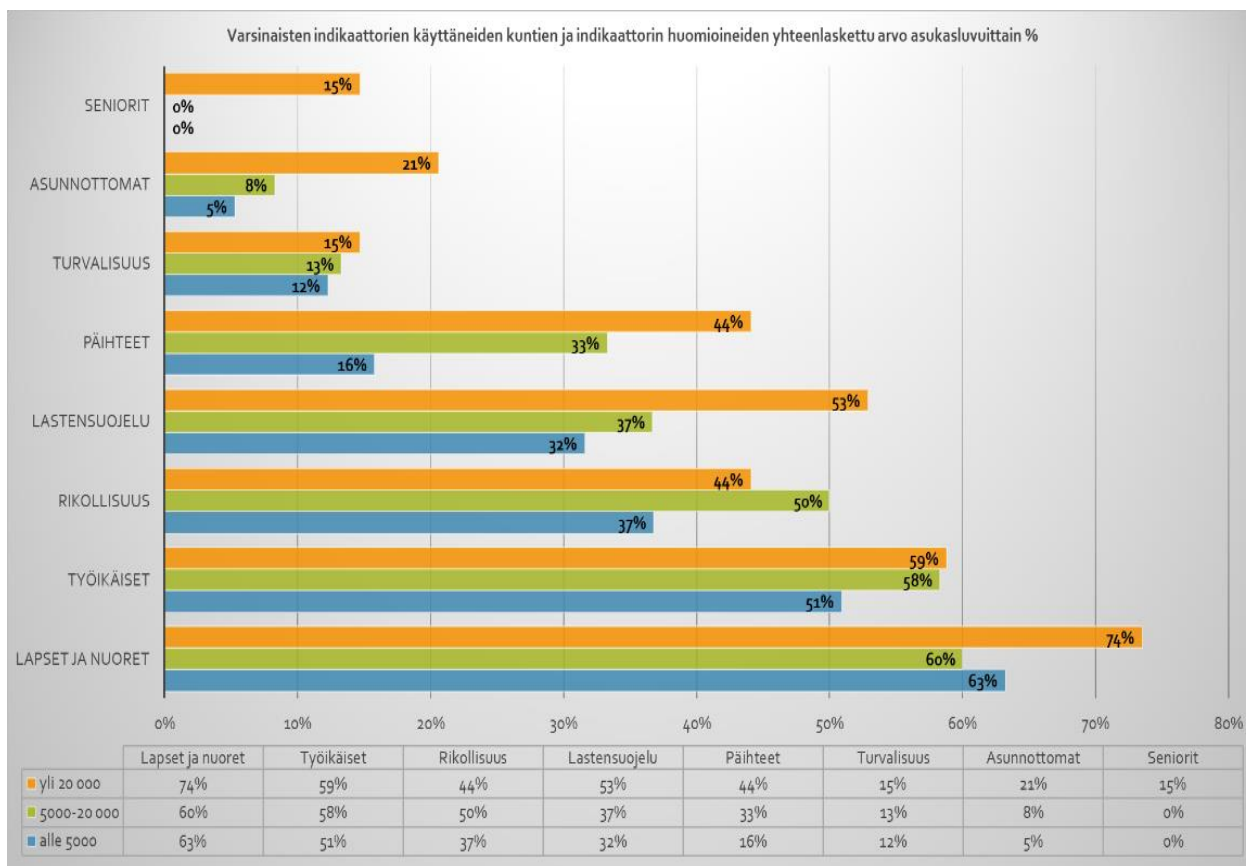
Indikaattoreiden käyttöä kunnissa asukasluvuittain tarkasteltaessa selvisi (Kuvio 5), että senioreiden turvallisuuteen liittyviä indikaattoreita oltiin hyödynnetty vain yli 20 000 asukkaalla kunnissa. Asunnottomuutta käsittelevien indikaattoreiden käytössä ei ilmennyt suuria eroja riippumatta siitä, kuinka suuri kunta oli asukasluvultaan. Turvallisuutta kuvaavat indikaattorit olivat tämän vertailun perusteella valitettavan epäsuosiossa. Niiden käyttö oli kuitenkin sitä todennäköisempää, mitä suurempi kunta asukasluvultaan oli. Varsinaista rikollisuutta kuvaavan indikaattoriluokan osalta hajonta oli kohtuullisen suurta. Kaikkein eniten rikollisuusindikaattoreita olivat kuitenkin käyttäneet keskisuuret, eli 5000-20 000 asukkaalla kunnat. Lastensuojelua kuvaavassa indikaattoriluokassa ilmeni myös aihepiirin indikaattoreiden olevan sitä suosituimpia, mitä suurempi kunta oli asukasluvultaan. Työikäisten turvallisuutta kuvaavat indikaattorit olivat suosituimpia 5000-20 000 asukkaalla kunnissa. Lasten ja nuorten hyvinvointia ja turvallisuutta kuvaavat indikaattorit olivat kaikkein suosituin luokka ja tämän aiheen osalta käyttö olikin hyvin tasaista riippumatta siitä, minkä kokoinen kunta oli asukasluvultaan. Alle 5000 asukkaalla kunnat eivät kuitenkaan sijoittuneet minkään teeman osalta vertailun kärkeen.

Kuvio 5 Indikaattoreiden käyttö asukasluvuittain vertailtuna N=151

Edellisessä kappaleessa esiteltiin tulokset indikaattoreiden esiintyvyydestä sähköisissä hyvinvointikertomuksissa. Indikaattoreiden käytön lisäksi, myös kokonaisuutta huomioitiin. Seuraavat tulokset (Kuvio 6) osoittavat prosentuaalisia osuuksia, siitä kuinka moni kunta oli itseasiassa huomionut aihealueen indikaattorin sähköisessä hyvinvointikertomuksessaan. Tähän laskettiin yhteen indikaattoria käyttäneet ja sen huomioineet, josta saatiin muodostettua osuus

kunnista, jotka olivat itseasiassa pohtineet indikaattorin ilmaisevaa aihetta, vaikka osa kunnista ei olisi käyttänyt indikaattoria varsinaisesti.

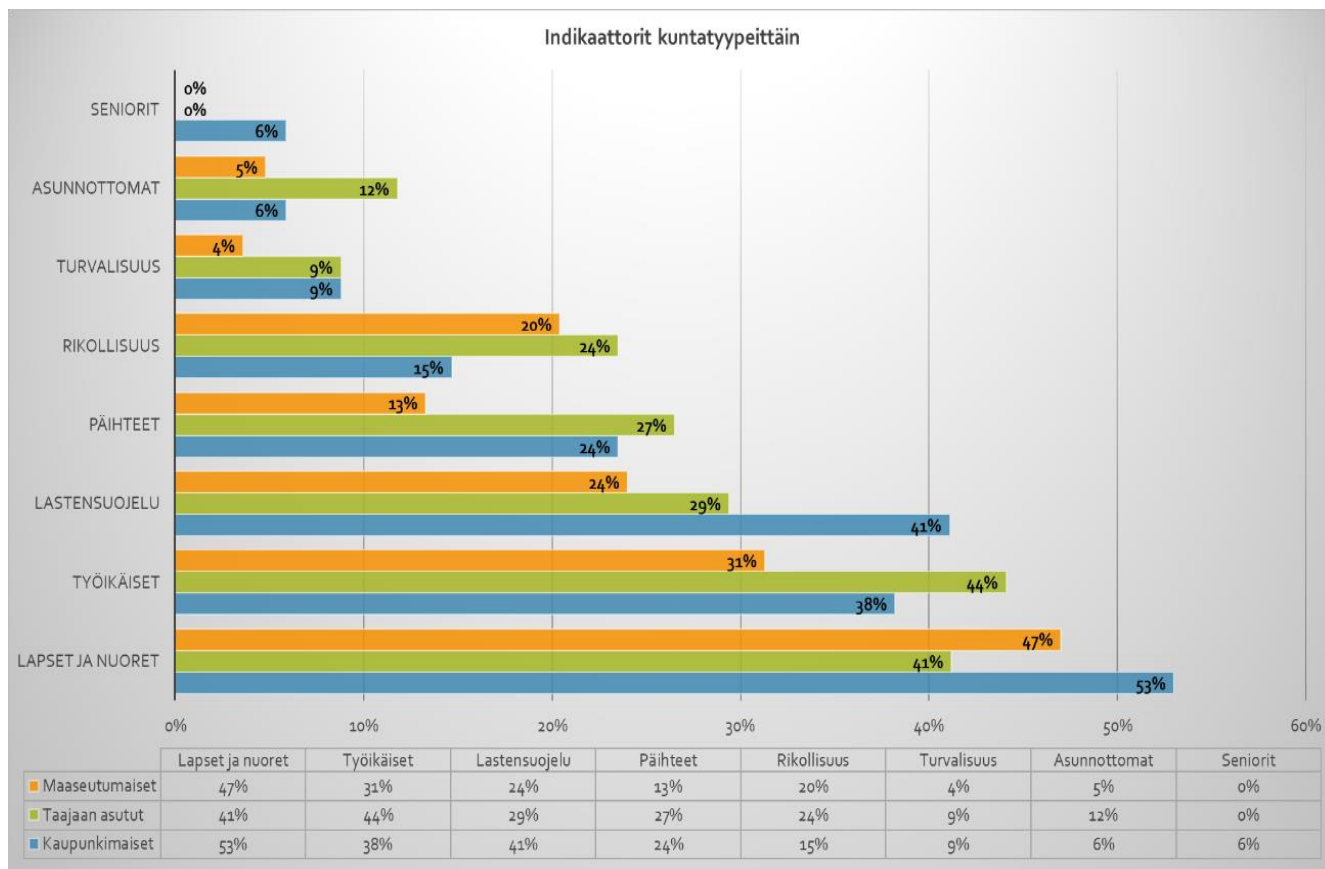
Kuvio 6 Indikaattorin huomioineet kunnat asukasluvuittain N=151

Tulokset eivät eroa edellisestä taulukosta radikaalisti. Osuudet lisääntyvät, mutta joitain eroavaisuuksiakin voidaan havaita. Esimerkiksi päihdekategoriassa suurimmat yli 20 000 asukkaan kunnat ohittavat keskisuuret kunnat jopa 11 prosentilla. Myös työikäisten kategoriassa yli 20 000 asukkaan kunnat nousevat vertailun kärkeen, kun katsotaan kokonaisuutta. Sama toistuu lasten ja nuorten kategoriassa, mutta tässä keskisuuret kunnat jäävät vertailussa viimeiseksi, vaikka edellinen kuvio osoittaa keskisuurien kuntien käyttävän indikaattoreita ahkerammin, kuin muut.

4.2 Tulokset kuntatyypeittäin

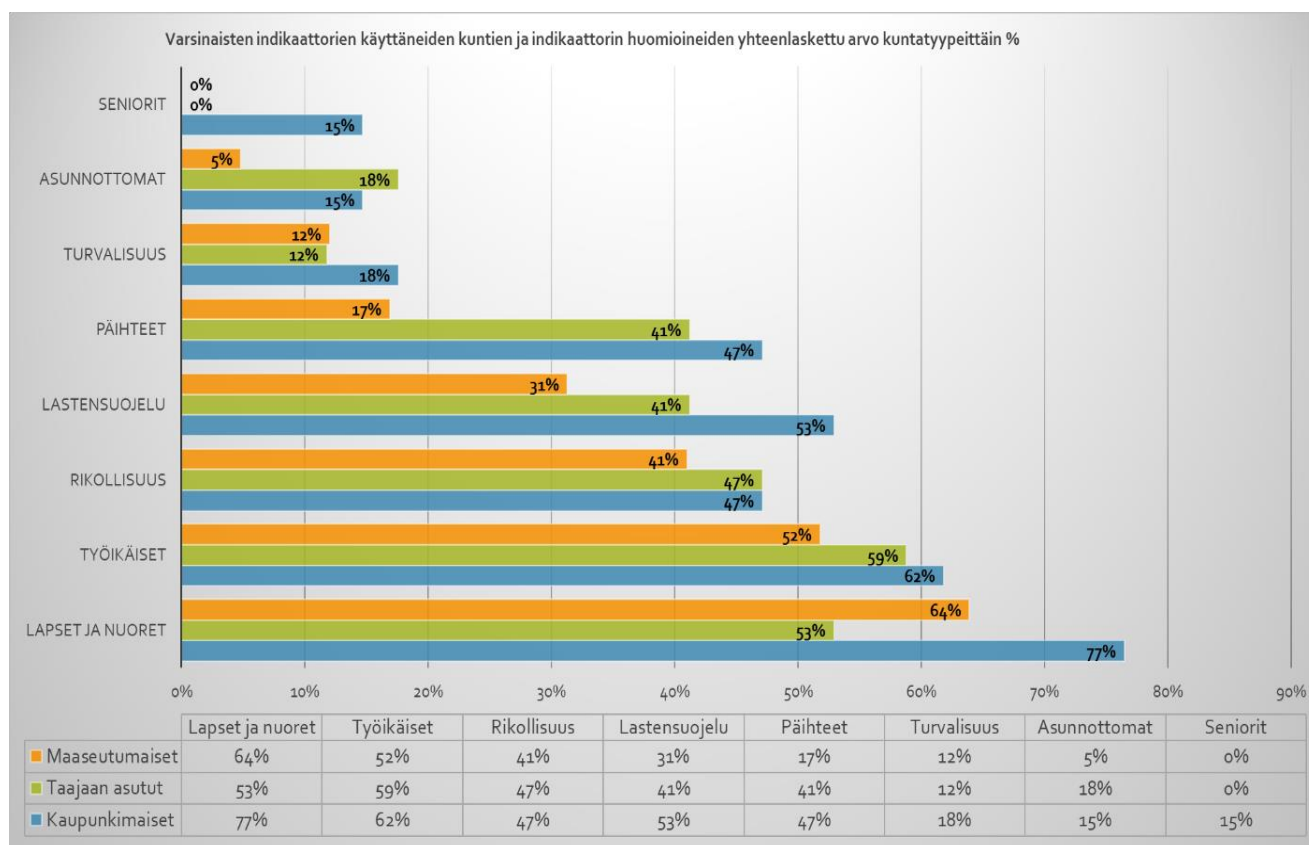
Kuntatyypeittäin vertailussa selvisi (Kuvio 7), että taajaan asutuissa kunnissa asunnottomuutta koskevia indikaattoreita käytettiin enemmän kuin muun tyyppisissä. Kaupunkimaisissa kunnissa rikollisuutta kuvaavia indikaattoreita oli käytetty vähemmän kuin muissa. Päihdeindikaattorit taas oli vähemmän käytetty maaseutumaisissa kunnissa. Senioreiden hyvinvointia ja turvallisuutta koskevia indikaattoreita käytettiin vain kaupunkimaisissa kunnissa. Työikäisten hyvinvointia ja turvallisuutta kuvaavia indikaattoreita käytettiin vähemmän maaseutumaisissa

kunnissa kuin muissa, eniten työikäisten indikaattoreita olivat käyttäneet taajaan asutut kunnat. Lastensuojelua kuvaavat indikaattorit olivat kaikista suosituimpia kaupunkimaisissa kunnissa. Lasten ja nuorten indikaattoreita oltiin käytetty eniten kaupunkimaisissa ja vähiten taajaan asutuissa kunnissa.

Kuvio 7 Indikaattorien käyttö kuntatyypeittäin N=151

Kokonaisuudessa on jälleen muutamia eroavaisuuksia (Kuvio 8), kun osuuteen lisätään indikaattoreiden huomioineiden osuus. Turvallisuus kategorian osalta maaseutumaiset ovat taasoissa taajaan asuttujen kuntien kanssa, mutta kaupunkimaiset menevät tässä vertailun kärkeen. Päihdekategorian osalta kaupunkimaiset kunnat nousevat myös tässä vertailun kärkeen. Rikollisuuden osalta kaupunkimaiset kunnat ovat prosentuaalisesti taajaan asuttujen kuntien tasolla. Myös työikäisten indikaattoreissa kaupunkimaiset kunnat sijoittuvat vertailun kärkeen.

Kuvio 8 Indikaattorien huomioineiden kuntien osuus kuntatyypeistä N=151

4.3 Tulosten yhteenveto

Kuntien vertailussa selviää, että automaattisesti saatavilla olevien rikksentorjuntaan liittyvien indikaattorien käyttö on suositumpaa kaupunkimaisissa kunnissa. Kaupunkimaiset kunnat olivat käyttäneet eniten indikaattoreita jopa kuudessa kahdeksasta kategoriasta. Asukasluvuittain vertailussa selviää, että asukasluvultaan suurimmat kunnat olivat käyttäneet myös ahkerammin indikaattoreita. Ne olivat kahdeksasta kategoriasta jopa kuuden kategorian kärkeä. Tulokset osoittavat, että suurimmat ja kaupunkimaiset kunnat olivat käyttäneet eniten rikksentorjuntaan liittyviä indikaattoreita. Syynä rikksentorjunnallisten indikaattoreiden suosioon kaupunkimaisissa ja suurimissa kunnissa saattaa olla se, että tarve tämän kaltaisille indikaattoreille on suurempi.

Aineistossa oli muutamia indikaattoreita, joita ei käytetty lainkaan (Liite 1). Lasten ja nuorten kategoriassa näitä olivat Itsemurhat 0-17 -vuotiaat/10000 asukasta, Oppilaiden mielipiteitä ei huomioida koulutyön kehittämisessä, Väikivaltatilanteet haittaavat opiskelua % 2. asteen 1. ja 2.luokan opiskelijoista, Osallistunut koulukiusaamiseen vähintään kerran viikossa % 1. ja 2. asteen opiskelijoista. Mahdollisesti näiden indikaattoreiden hyödyllisyyttä sähköisissä hyvinvointikertomuksissa täytyy harkita. Kuitenkin itsemurhia kuvaava indikaattori voisi olla hyödyllinen esimerkiksi päihteitä ja mielenterveysongelmia kuvaavien indikaattoreiden rinnalla. Näin sähköinen hyvinvointikertomus kattaisi paikallisia hyvinvointiin liittyviä ongelmia laajemmin ja kattavammin.

Asuinalueen turvallisuuteen tyytyväisten osuutta kuvataan sähköisissä hyvinvointikertomuksissa vähäisesti. Asuinalueen turvallisuuteen tyytyväisten osuus on kuitenkin läheisesti kunta-laisten hyvinvointiin liittyvä indikaattori, jota voisi käyttää sähköisissä hyvinvointikertomuksissa enemmänkin. Asuinalueen turvallisuuteen tyytyväisten osuutta on mahdollista kuvata myös indikaattoreilla, jotka kuvaavat tietyn koulutustason omaavien tyytyväisten osuutta. Näin tarkasti aihetta ei kuitenkaan kuvattu missään aineiston kunnassa.

Päihdekategoriassa alkoholia liikaa käyttävien osuus indikaattoria on saatavilla erilaisissa ryhmissä (ikä, koulutustaso). Indikaattori kuvaisi alkoholiongelmia hyvin, mutta kuntakohtaisesti tulee miettiä, kuinka tarkasti päihdeongelmia on aiheellista kuvata.

Asunnottomien kategoriassa oli vain kaksi indikaattoria, ne ovat kuitenkin osittain päällekkäiset. Mahdollisesti indikaattorin ”ulkona yömajoissa, tilapäissuojissa ja laitoksissa olevat yksinäiset asunnottomat/1000 asukasta” poistamista voitaisiin harkita, sillä tätä indikaattoria ei varsinaisesti käyttänyt mikään aineiston kunnista.

4.4 Kuntien sähköisten hyvinvointikertomusten ja turvallisuussuunnitelmien vertaaminen

Työssä vertailtiin myös viiden eri kunnan turvallisuussuunnitelmia ja sähköisiä hyvinvointikertomuksia toisiinsa. Tällä pyrittiin löytämään yhteneväisyyksiä sähköisten hyvinvointikertomusten ja turvallisuussuunnitelmien välillä. Lisäksi selvitettiin, kuinka monessa kunnassa turvallisuusalan asiantuntija oli mukana sähköisen hyvinvointikertomuksen laadintatyöryhmässä. Viiden turvallisuussuunnitelman ja sähköisen hyvinvointikertomusten vertailu ei kuitenkaan vielä takaa suoranaisia yksiselitteisyyksiä edellä mainittuihin kysymyksiin, mutta havainnot voivat silti olla suuntaa antavia.

Turvallisuussuunnitelmien ja sähköisten hyvinvointikertomusten vertailussa huomion arvoista oli se, että molemmissa asiakirjoissa käsiteltiin samoja teemoja, tosin toisessa perusteellisemmin, kuin toisessa. Eli, jos sähköisessä hyvinvointikertomuksessa oli sivuttu jotakin turvallisuuteen liittyvää teemaa vähemmän, sitä oltiin käsitelty perusteellisemmin turvallisuussuunnitelmassa, sama havainto tehtiin myös päinvastoin, joissain tapauksissa. Tämä viittaa siihen, ettei nämä asiakirjat ole kunnissa toisistaan täysin erilliset, vaan kyseessä on toisiaan täydentävät dokumentit. Tämä viittaisi siihen, että kunnilla olisi valtuustokaudellaan tietyt painopistealueet, joita noudatetaan sekä sähköisen hyvinvointikertomuksen laadinnassa sekä turvallisuussuunnitelmissa.

Kuten edellä havaittiin, turvallisuussuunnitelmilla ja sähköisillä hyvinvointikertomuksilla on todennäköisesti toisiaan täydentävä yhteys, se ei kuitenkaan selitä indikaattoreiden käytön vähäisyyttä tai runsautta, sillä yhteneväisyyksiä ei näiden asiakirjojen ja indikaattoreiden välillä juurikaan ollut. Mutta tiettyjen teemojen, kuten senioreiden turvallisuuden tai liikenneturvallisuuden huomioimisen vähyys eräässä sähköisessä hyvinvointikertomuksessa selittyi turvallisuussuunnitelman olemassa ololla.

4.5 Rikoksantorjuntakyselyn vertaus tuloksiin

Seuraavassa verrataan Rikoksantorjuntaneuvoston toteuttaman kyselyn (Sambou & Piispa 2017) tuloksia tämän työn tuloksiin. Kysely osoitti, että 35% vastanneista kunnista toteutti rikosten ehkäisyä kunnassa osana kunnallista turvallisuussuunnittelua, 38% toteutti sitä osana sähköistä hyvinvointisuunnittelua ja loput vastanneista toteuttivat sitä jollain toisella tavalla tai eivät tienneet miten sitä toteutettiin. Kyselyssä selvisi, että suurin osa vastanneista toteuttaa rikosten ehkäisyä osana sähköistä hyvinvointikertomusta. Tulos on saman suuntainen, kun tässä työssä saadut tulokset, sillä tässä työssä lasketut indikaattorit olivat kaikki rikoksantorjuntaan liittyviä ja joissain aihealueissa prosenttiosuudet olivat hyvinkin korkeat. Jopa huomattavasti korkeammat, kuin kyselyssä saatu 38%.

Kyselystä kävi ilmi, että alle 5000 asukkaan kunnissa rikosten ehkäisy oli tavallisempaa sisällyttää rikosten ehkäisy ja turvallisuuden suunnittelu osaksi hyvinvointisuunnittelua tai säh-

köistä hyvinvointikertomusta. Tämän työn tulokset sen sijaan osoittavat, että alle 5000 asukkaan kunnat ovat käsitelleet vähemmän rikosentorjuntaa, kun asukasluvultaan suuremmat kunnat. Kyselyn mukaan 5000-20 000 asukkaan kunnat ovat kaikkein harvimmin (27%) liittäneet rikosentorjunnan ja turvallisuussuunnittelun osaksi sähköistä hyvinvointikertomusta. Tässä työssä saadut tulokset kuitenkin osoittavat, että 5000-20 000 asukkaan kunnat ovat sisällyttäneet rikosentorjuntaa ja turvallisuussuunnittelua paremmin, mitä kyselystä käy ilmi. Kyselyyn osallistuneista yli 20 000 asukkaan kunnista 36% ilmoittivat sisällyttäneen rikosentorjunnan ja turvallisuussuunnittelun sähköisen hyvinvointikertomuksen yhteyteen. Tässä työssä kuitenkin havaittiin, että suurimmat, yli 20 000 asukkaan kunnat olivat kaikkein aktiivisimpia sisällyttämään rikosentorjunnan ja turvallisuuden sähköiseen hyvinvointikertomukseen.

Tämän työn tulokset ja rikosentorjuntaneuvoston kyselyn tulokset eroavat toisistaan huomattavasti. On kuitenkin muistettava, että tulokset eivät ole suoraan vertailukelpoiset toistensa kanssa, sillä aineisto ei ole täysin sama. Tässä työssä sähköisiä hyvinvointikertomuksia oli 151 ja kyselyyn vastanneita kuntia oli 128, lisäksi kyselyyn tuli suhteessa eniten vastauksia isoista kunnista, samalla, kun tämän työn aineistossa oli eniten alle 5000 asukkaan kuntia.

4.6 Työryhmät

Yksi rikosentorjuntaohjelman (Oikeusministeriö 2016) tavoitteista on edistää rikostenehkäisyä kunnissa niin, että jokaiseen kuntaan nimetään yhdyshenkilö, jonka tehtävänä on rikosentorjunnan edistys ja koordinointi kyseisellä alueella. Rikosentorjuntaneuvoston tekemän kyselyn tuloksista kuitenkin selviää, että 80% kunnista vuonna 2017 ei ollut nimettynä rikosentorjunnasta vastaavaa yhdyshenkilöä (Sambou ja Piispa 2017). Samainen kysely paljasti, että jopa 33 prosentissa vastanneista kunnista ei ole lainkaan työryhmää, jonka vastuulla on rikosenehkäisy.

Tässä työssä tutustuttiin myös sähköisen hyvinvointikertomuksen laatijatyöryhmiin ja katsottiin, kuinka monen kunnan työryhmään kuului joku turvallisuusalan ammattilainen (esim. pelastuslaitos, poliisi, riskienhallintapäällikkö). Kaikista 151 kunnasta ainoastaan yhdessätoista (11) oli mukana joku edellä mainituista turvallisuusalan ammattilaisista.

Havainnot kyselyn sekä tämän työn aineistossa ovat saman suuntaiset. Voidaan olettaa, että, mikäli suurimmassa osassa kuntia ei ole rikosentorjunnasta vastaavaa koordinaattoria ja kolmasosassa kunnista ei ole lainkaan siitä vastaavaa työryhmää, olisi hämmästyttävää, mikäli alaan erikoistuneita henkilöitä olisi osallistunut hyvinvointisuunnitteluun, jos turvallisuutta ja rikosentorjuntaa ei ole muissakaan työryhmissä huomioitu.

5 Opinnäytetyön tuloksena havaitut kehitysehdotukset

Tämän opinnäytetyön tulokset osoittavat muutamien rikosentorjuntaan liittyvien aihe-alueiden vähäisen kuvaamisen indikaattorein sähköisissä hyvinvointikertomuksissa (Kuviot 5-8). Saman suuntaisia havaintoja on sisäasianministeriön työryhmä tehnyt raportissaan. Raportissa todetaan, että sähköisissä hyvinvointikertomuksissa tulisi olla turvallisuusindikaattoreita, jotka ovat valtakunnallisesti hyödynnettävissä (Mankkinen ym. 2014). Tämä mahdollistaisi kuntakohtaisen vertailun turvallisuusongelmissa ja saattaisi edistää kuntien yhteistyötä turvallisuusongelmien ratkaisussa. Näiden seikkoja perusteella olisi suositeltavaa, että valtakunnallisesti hyödynnettäviä turvallisuusindikaattoreita lisätään sähköisen hyvinvointikertomuksen alustalle, jotta kunnat voisivat hyödyntää niitä enemmän.

Sisäministeriön asettaman työryhmän julkaisemassa raportissa (Mankkinen ym. 2014) todetaan, että sähköistä hyvinvointikertomusta varten on runsaasti indikaattoreita käytettävissä ja tämä saattaa tuottaa kunnille haasteita riittävän luotettavien ja kattavien indikaattoreiden valinnassa. Kyseinen työryhmä suosittelee turvallisuusindikaattoreita käytettäväksi sähköisessä hyvinvointikertomuksessa. Näitä indikaattoreita ovat ehkäisevää turvallisuustyötä edistävät indikaattorit sekä tulevaa turvallisuustilannetta ennakoivat indikaattorit esim. huostaanotettujen lasten määrä ja alkoholin kulutus (Mankkinen ym. 2014). Täytyy silti muistaa, että indikaattorit eivät välttämättä anna riittävän hyvää ja kattavaa kuvaa turvallisuustilanteesta. Myös sisäministeriön raportissa kerrotaan indikaattoreiden tiiviistä yhteydestä arjen turvallisuusongelmiin, kuten väkivaltaan. Raportti myös ottaa kantaa jo toteutuneiden turvallisuusongelmien (esim. poliisin tietoon tulleiden rikosten määrä) ja turvallisuuden tunnetta kuvaavien indikaattoreiden käytön tärkeyteen. Tämän opinnäytetyön tuloksista kuitenkin selvisi, ettei turvallisuudentunnetta indikaattorein juuri kuvattu (Liite 1).

Tässä työssä tutustuttiin myös sähköisten hyvinvointikertomusten laatija työryhmiin. Vain yhdessätoista sähköisen hyvinvointikertomuksen laatijatyöryhmässä oli mukana turvallisuusalan ammattilainen, kuten kohdassa 4.6 mainitaan. Myös rikosentorjuntaneuvoston tekemässä kyselyssä (Sambou & Piispa 2017) selvisi ettei suurimassa osassa kyselyn kunnista ollut lainkaan henkilöä, jonka vastuulla olisi rikosten ehkäisytyön koordinointi. Kyselystä käy ilmi, että rikosten ehkäisyn koordinointi on suurimassa osassa kuntia puutteellista. Rikosentorjuntaohjelman tavoitteena on parantaa rikosentorjuntaa nimeämällä kunnallinen rikosentorjunta- ja turvallisuustyöstä vastaava koordinaattori. Koordinaattorin nimeäminen jokaiseen kuntaan on ohjelman mukaan suositeltavaa, sillä sen myötä kunnat voivat hallita kokonaisuuksia sujuvammin, tämä myös edistäisi kunnallisen turvallisuussuunnittelun kehitystä. Olisi suositeltavaa, että työryhmissä olisi vähintään yksi kunnan turvallisuustyöstä vastaava henkilö. Tämä olisi hyödyllistä ennen kaikkea kunnallisen turvallisuustyön edistämisen kannalta, mutta myös ri-

koksantorjunnan kannalta olennaisten indikaattoreiden käytön kannalta sähköisissä hyvinvointikertomuksissa, sillä monet rikollisuutta kuvaavat indikaattorit vaativat ammattilaisten tulkintaa.

Viimeisenä kehitysehdotuksena on rikoksantorjuntatyön ja sen merkityksen tietoisuuden lisääminen. Aikaisemmin kunnat ovat saaneet ohjeistuksensa hyvinvointikertomuksen laadintaan Suomen Kuntaliiton ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen internet-sivuilta. Jatkossa kunnille voisi markkinoida enemmän olemassa olevia lisäkoulutuksia liittyen paikalliseen turvallisuus- ja rikoksantorjuntatyöhön. Tämä edistää myös rikoksantorjunnan tunnettuutta paikallistasolla. Lisäksi tämä tukisi kansallisen rikoksantorjuntaohjelman (Oikeusministeriö 2016) keskeistä tavoitetta lisätä rikoksantorjuntaosaamista kansallisesti ja paikallisesti.

6 Johtopäätökset

Hyvinvointikertomukset ovat kunnille lakisääteinen asiakirja, jonka laatii jokainen kunta. Se, tekeekö kunta hyvinvointikertomuksensa sähköisenä vai ei, on kuitenkin valinnaista. Kunnallisen yhteistyön sekä tiedonjaon parantamiseksi olisi suositeltavaa, että jokainen kunta siirtyisi käyttämään sähköisen hyvinvointikertomuksen alustaa. Kunnan sisäistä yhteistyötä voitaisiin myös parantaa siten, että turvallisuussuunnittelu sisällytetään sähköiseen hyvinvointikertomukseen vakiona. Tätä samaa suositeltiin sisäasiainministeriön asettaman työryhmän toimesta (Mankkinen ym. 2014), lisäksi tämä on yksi rikoksantorjuntaohjelman (Oikeusministeriö 2016) keskeisistä tavoitteista. Tämä edistäisi monialaista yhteistyötä ja edistäisi rikoksantorjunnan ja turvallisuussuunnittelun sisällyttämistä hyvinvointi suunnitteluun.

Työn edetessä pystyi havaitsemaan, että kuntien sähköisen hyvinvointikertomuksen vastuutaho ja laatijaryhmät olivat toisistaan hyvinkin eroavaisia. Suurimmasta osasta laatijatyöryhmistä puuttui turvallisuustyöstä vastaava henkilö. Sähköisissä hyvinvointikertomuksissa painotettiin enemmän opetus-, sosiaali- ja terveystoimen ammattilaisten osanotto ja mahdollisesti tästä syystä sähköiset hyvinvointikertomukset olivat hyvin näihin toimialoihin nojautuvia. Yleisesti ottaen kunnat olivat ottaneet rikoksantorjuntaa huomioon kohtuullisesti sähköisissä hyvinvointikertomuksissa, ottaen huomioon, että tulokset kuvaavat vain rikoksantorjuntaan suoraan tai epäsuorasti liittyviä indikaattoreita (Kuvio 4). Lasten ja nuorten indikaattorit olivat kuntien sähköisissä hyvinvointikertomuksissa ylivoimaisesti suosituin teema. Syy tähän voi selittyä kouluterveyskyselyjen aktiivisesta toteuttamisesta kunnissa, joka mahdollistaa indikaattorien saatavuuden ja myös osaltaan sillä, että terveydenhuollon ammattilaisia oli mukana sähköisten hyvinvointikertomusten laadintatyöryhmissä runsaasti.

Turvallisuutta kuvaavia indikaattoreita oli tulosten valossa käytetty varsin vähän (Kuviot 5-8). Samanlaiseen päätelmään oli päätyneet sisäministeriön työryhmä Päätöksiä turvallisuudesta julkaisussaan (Mankkinen ym. 2014). Siinä mainitaan, että turvallisuuden tunnetta kuvaavia indikaattoreita oli hyvin vähän käytössä. Turvallisuusindikaattoreiden vähäinen käyttö saattaa

selittyä erillisillä turvallisuussuunnitelmillä. Sisäasiainministeriön asettaman työryhmän julkaisussa (Mankkinen ym. 2014) suositellaan turvallisuussuunnittelun yhdistämistä sähköiseen hyvinvointikertomukseen. Tämä on suositeltavaa myös tämän työn tulosten perusteella, sillä tällä hetkellä näyttää siltä, että rikosentorjuntaan liittyviä indikaattoreita voisi käyttää sähköisissä hyvinvointikertomuksissa enemmän. Turvallisuus on keskeinen osa kuntalaisten hyvinvointia. Turvallisuuden muodostaessa keskeisen osan kuntalaisten hyvinvointia, ei sitä pitäisi jättää pois kunnallisesta hyvinvointisuunnittelusta. Vaikka on joiltain osin todennäköistä, että jotkut turvallisuuteen liittyvät ongelmat puuttuvat sähköisistä hyvinvointikertomuksista sen takia, että kunta tekee erillisen turvallisuussuunnitelman. Turvallisuussuunnitelman laatiminen ei kuitenkaan ole kunnalle lakisääteistä, jolloin on riskinä, että turvallisuusongelmat jäävät vähälle huomiolle, jos turvallisuussuunnitelmaa ei tehdä ja samat asiat jäävät huomiotta myös hyvinvointisuunnittelussa.

Opinnäytetyön tuloksista selviää (Kuviot 5-8), että senioreiden turvallisuutta ja hyvinvointia kuvattiin indikaattoreilla varsin vähän sähköisissä hyvinvointikertomuksissa. Syynä tähän saattaa olla kuntien tekemät turvallisuussuunnitelmat. Toisaalta senioreiden turvallisuutta kuvaavia indikaattoreita oli saatavilla varsin vähäisesti, mikä voi myös olla yksi syy siihen miksei aihe ollut hyvinvointisuunnittelussa yleinen. Eräänä toisena syynä aiheen vähäiselle käsitteilylle voisi olla esim. vanhusneuvoston edustajien vähäinen konsultointi sähköisten hyvinvointikertomusten laadinta vaiheessa. Näihin asioihin ei kuitenkaan tämän työn perusteella saada luotettavia vastauksia. Tämäkin asia olisi hyvä jatkossa selvittää, miksi käytössä on vain vähän senioreiden turvallisuutta ja hyvinvointia kuvaavia indikaattoreita.

Työn tarkoituksena oli selvittää, kuinka paljon rikosentorjuntaan liittyviä indikaattoreita oltiin käytetty ja oliko käytössä eroa asukasluvultaan eri kokoisten tai eri tyyppisten kuntien välillä. Tutkimus osoitti, että rikosentorjuntaan liittyviä indikaattoreita käytettiin suhteellisen vähän. Kuitenkin lasten ja nuorten sekä työikäisten indikaattoreita oltiin käytetty yli puolessa aineiston kunnista. Muiden aihe-alueiden kuvaaminen indikaattorein oli vähäisempää (Kuvio 4). Indikaattorien käytössä havaittiin huomattavia eroja kunnan asukaskokojen välillä (Kuviot 5&6). Sama havainto tehtiin verratessa kuntatyyppejä (Kuviot 7&8). Yleisenä johtopäätöksenä tuloksista voidaan todeta, että indikaattoreiden hyödyntäminen asukasluvultaan pienimmissä kunnissa ja maaseutumaisissa kunnissa on yleisesti vähäisempää.

Jatkossa tätä tutkimusta voitaisiin jatkaa seuraavan valtuustokauden sähköisistä hyvinvointikertomuksista. Siinä voitaisiin selvittää, onko turvallisuus ja rikosentorjunta näkökulmaa alettu laajemmin sisällyttämään sähköisiin hyvinvointikertomuksiin sekä onko työryhmiin saatu mukaan lisää turvallisuustyöstä vastaavia henkilöitä.

Lähteet

Painetut

Aaltonen, M. 2010. Nuorten aikuisten koulupudokkuus, työttömyys ja väkivaltarikollisuus. Vä-kivallan tekijät ja uhrin kansallisesti edustavan rekisteriaineiston valossa. *Oikeus* (39): 3: 220-247

Farrington, D. P. & Sherman, L. W. 2002. *Evidence-Based Crime Prevention*. London: Routledge.

Heiskanen, M., Roivanen, O., Sirén, R. & Roivainen, O. 2003. Rikollisuus kunnissa: Tilastollinen tutkimus Suomen kuntien väkivalta- ja omaisuusrikollisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.

Heuru, K., Mennola, E. & Ryyänen, A. 2011. *Kunta: kunnallisen itsehallinnon perusteet*. 2. Painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino - Juvenes Print.

Hinkkanen, V. 2013. Rikollisuuden kustannukset. Teoksessa *Rikollisuustilanne 2012: rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa*. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki: Hakapaino.

Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2008. *Tilastolliset menetelmät*. 5. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Homel, R. 1995. 'Can the police prevent crime?', in Bryett, K. and Lewis, C. (eds) *Contemporary Policing: Unpeeling Tradition*. Sydney: Macmillan.

Honkatukia, P. & Kivivuori, J. 2006. *Nuorisoriikollisuus: Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Kivivuori, J. 2009. Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus: Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K. & Danielsson, P. 2018. *Kriminologia. rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus.

Savikko, N., Routasalo, P., Tilvis, R. & Pitkälä, K. 2006. Ikääntyneiden turvattomuus ja sen yhteys yksinäisyyden kokemiseen. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 2006: 43 198-206.

Tilley, N. 2012. *Crime Prevention*. 2nd. edition. London: Routledge.

Varjonen, V., Tanhua, H. & Forsell, M. 2014. *Huumetilanne Suomessa 2013*. Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino.

Sähköiset

Aaltonen, M. 2011. Koulupudokkuus ja työttömyys vahvasti yhteydessä rikollisuuteen. Haaste 1/2011. Viitattu 17.12.2017. www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste12011/koulupudokkuusjatyttyottomyysvahvasti yhteydessarikollisuuteen.html

- Aaltonen, M., Salmi, V., Danielsson, P. & Suonpää, K. 2015. Omaisuusrikollisuus. Teoksessa Rikollisuustilanne 2014: rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsinki. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/156334/Katsauksia_4_Rikollisuustilanne_2014_2015.pdf
- Alanko, M., Somerkoski, B. & Hatakka, I. Paikallinen turvallisuussuunnittelu. Prosessi tutuksi ja ideoita työn kehittämiseen kunnissa. 2014. http://www.turvallisuussuunnittelu.fi/material/attachments/turvallisuussuunnittelu/turvallisuussuunnittelu/NVj9dF7tf/Paikallinen_turvallisuussuunnittelu_opas_isoresoluutio.pdf
- Appelqvist-Schidlechner, K., Kekkonen, M., Wessman, J. & Sarparanta, T. 2017. Jääsydämet. Icehearts-toiminnassa aloittavien lasten psykososiaalinen hyvinvointi ja arviot toiminnan vaikuttavuudesta yhden vuoden seurannassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 6/2017. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135153/URN_ISBN_978-952-302-892-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Aluehallintovirasto (2018). Turvallisuussuunnittelu. <https://www.avi.fi/web/avi/turvallisuussuunnittelu#.WsEIDHrwbIV> Viitattu 1.4.2018
- Blixt, M. 2002. Brottsnivåerna i landets kommuner. En statistisk undersökning. Rapport 2002:5. Stockholm: BRÅ. https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800016849/1371914730899/2002_5_brottsnivaerna_i_landets_kommuner.pdf
- Eurostat. 2017. Participation rate of young people in education and training by sex, age and labour status (incl. NEET rates). http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-142913_QID_-11071027_UID_-3F171EB0&layout=TIME,C,X,0;GEO,L,Y,0;SEX,L,Z,0;AGE,L,Z,1;WSTATUS,L,Z,2;TYPTRAI,L,Z,3;UNIT,L,Z,4;INDICATORS,C,Z,5;&zSelection=DS-142913SEX,T;DS-142913WSTATUS,NEMP;DS-142913INDICATORS,OBS_FLAG;DS-142913AGE,Y20-24;DS-142913TYPTRAI,NO_FED_NFE;DS-142913UNIT,PC;&rankName1=TYPTRAI_1_2_-1_2&rankName2=WSTATUS_1_2_-1_2&rankName3=UNIT_1_2_-1_2&rankName4=AGE_1_2_-1_2&rankName5=INDICATORS_1_2_-1_2&rankName6=SEX_1_2_-1_2&rankName7=TIME_1_0_0_0&rankName8=GEO_1_2_0_1&sortC=ASC_-1_FIRST&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=ROLLING&time_most_recent=true&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 Viitattu 16.2.2017
- Holmila, M., Warpenius, K., Warsell, L., Kesänen, M. & Tamminen, I. 2009. Paikallinen alkoholipolitiikka. Pakka-hankkeen loppuraportti 5/2009. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80128/0fc37eeb-ac39-449b-be22-47e1e8c2bd47.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lehti, M. 2017 Rikksentorjunnan kannattavuus: Havainnot rikksentorjuntatoimenpiteiden kannattavuustutkimuksesta Suomessa, Pohjoismaissa ja maailmalla. Haaste 3/2017. <http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste32017/rikksentorjunnankannattavuus.html>

Luopa, P., Kivimäki, H., Matikka, A., Vilkki, S., Jokela, J., Laukkanen, E. & Paananen, R. 2014. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-2013 - Kouluterveyskyselyn tulokset. THL 2014. <http://www.julkari.fi/handle/10024/116692>

Mankkinen, T., Vertio, K., Ewvaraye, A. & Pesonen, J. 2014. Päätöksiä turvallisuudesta. Turvallisuus osaksi kunnan sähköistä hyvinvointikertomusta. Sisäministeriön julkaisu 15/2014. Helsinki: Sisäministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78987/Turvallisuus%20osaksi%20s%C3%A4hk%C3%B6ist%C3%A4%20hyvinvointikertomusta.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Nilsson, I., & Wadeskog, A. 2008. Det är bättre att stämma i bäcken än i ån: Att värdera de ekonomiska effekterna av tidiga och samordnade insatser kring barn och unga. <https://www.utanforskapetspris.se/Global/Rapporter/Individen%20i%20centrum%20original.pdf>

Paananen, R., Ristikari, T., Merikukka, M., Rämö, A. & Gissler, M. 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 - tutkimusaineiston valossa. Helsinki: THL 2012. <http://www.julkari.fi/handle/10024/102984>

Piispa, M. & October, M. 2017. Vaikuttava työkalu toistuvaan parisuhdeväkivaltaan puuttumiseen. Yhteiskuntapolitiikka 82 (2017):3 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134851/YP1703_Piispa%26October.pdf?sequence=1

Rikksentorjuntaneuvosto. 2016. Turvallisesti yhdessä - kansallinen rikksentorjuntaohjelma. <http://rikksentorjunta.fi/documents/5235988/5514024/2016-2020+Turvallisesti+yhdessä%C3%A4+-+kansallinen+rikksentorjuntaohjelma>

Saaranen-Kauppinen & Puusniekka. Sisällön analyysi. KvaliMOTV. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 26.5.2018. http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kvali/L7_3_2.html

Sambou, S. & Piispa, M. 2017. *Paikallinen tahtotila kuntoon Kysely rikksentorjuntatyöstä kunnissa vuonna 2017*. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160212/OMSO_54_2017.pdf. Helsinki: Oikeusministeriö

Sisäasiainministeriö 2011. Turvallisuusyhteistyöllä tuloksia. Arvioita paikallisen turvallisuus-suunnittelun tilanteesta 2011. <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/7Turvallisuusyhteisty%C3%B6ll%C3%A4%20tuloksia.pdf>

Sisäasiainministeriö 2013. Ankkuri-malli moniviranomaisyhteistyössä. Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimenpiteen 24 toimeenpano alle 18-vuotiaiden rikoksen tekijöiden rikoskierteen ehkäisemiseen. Sisäasiainministeriön julkaisuja 30/2013. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79022/Ankkuri-malli%20moniviranomaisyhteisty%C3%B6ss%C3%A4.pdf>

Suomen Kuntaliitto 2015. Sähköinen hyvinvointikertomus. Viitattu 8.12.2017 <https://www.hyvinvointikertomus.fi/#/welcome>

Suomen Kuntaliitto, 2017. Kuntien turvallisuussuunnittelu. Viitattu 8.12.2017 <https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/yhdyskunnat-ja-ymparisto/tekniikka/yhdyskunnat-ja-ymparisto/turvallisuus/kuntien-turvallisuussuunnittelu>

Suomen kuntaliitto 2017. Väestötietoja kunnittain. Viitattu 5.5.2018. <https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/vaestotietoja-kunnittain>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2015. Nuoret. Viitattu 8.12.2017. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/nuoret>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2017 Kunnan hyvinvointikertomus. Viitattu 2.12.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/johtaminen/tyokaluja/hyvinvointikertomus>.

Tilastokeskus. 2016. Alueuudistus ja alueet (Ohjelmakausi 2014-2020). Viitattu 8.12.2017. <http://tilastokeskus.fi/tup/msind/msindalueuudistus.html>

Tilastokeskus 2016. Tilastollinen kuntaryhmitys 2016. Viitattu 8.12.2017. https://www.stat.fi/meta/luokitukset/kunta/001-2016/kunta_kr.html

Welsh, B & Farrington, D. 2012. Crime Prevention and Public Policy. The Oxford Handbook of Crime Prevention. <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780195398823.001.0001/oxfordhb-9780195398823-e-1>

Lait

Kuntalaki 410/2015. Annettu Helsingissä 10.4.2015 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410#Pidp451315600>

Päihdehuoltolaki 41/1986. Annettu Helsingissä 17.1.1986. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041>

Suomen perustuslaki 731/1999. Annettu Helsingissä 11.6.1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990731>

Terveystuoltolaki 1326/2010. Annettu Helsingissä 30.12.2010. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

Kuviot

Kuvio 1 Elinoloindikaattorit lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista aluehallintovirastojen toimialueittain vuonna 2013. (Luopa ym. 2014).....	15
Kuvio 2 Elinoloindikaattorit peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista aluehallintovirastojen toimialueittain vuonna 2013 (Luopa ym. 2014).....	16
Kuvio 3 Suomen kunnat asukasluvuittain. (Suomen Kuntaliitto).	23
Kuvio 4 Aihealueiden käsittely kunnissa N=151	26
Kuvio 5 Indikaattoreiden käyttö asukasluvuittain vertailtuna N=151	28
Kuvio 6 Indikaattorin huomioineet kunnat asukasluvuittain N=151	29
Kuvio 7 Indikaattorien käyttö kuntatyypeittäin N=151	30
Kuvio 8 Indikaattorin huomioineiden kuntien osuus kuntatyypeistä N=151	31

Liitteet

Liite 1: Indikaattoreiden esiintyvyydet	45
---	----

Liite 1: Indikaattoreiden esiintyvyydet

Lapset ja nuoret																		
Itsemurhat 0-17/100 000	Mielenterveeyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneet 0-17/1000	Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. & 9. luokan oppilaista	Ei tiedä miten voi vaikuttaa koulun asioihin, % 8. & 9. luokan oppilaista	Oppilaiden mielipiteitä ei huomioida koulutyön kehittäminen	Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8. & 9. luokan oppilaista	Vanhemmuuden puutetta, % 8. & 9. luokan oppilaista												
0	7	40	4	0	34	38	Kokonaisuus											
0	4	15	2	0	13	27	Vain indikaattorin käyttäneet											
Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana, % 8. & 9. luokan oppilaista	Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 2. asteen 1.2. vuoden opiskelijoista	Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 2. asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kiusaamisen ei ole puututtu koulun aikuisten toimesta, % 2. asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Läheisen alkoholin käyttö aiheuttanut ongelmia, % 2. asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana % 2. asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Kokenut seksuaalista väkivaltaa joskus tai toistuvasti % 2. asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Väkivalta tilanteet haittaavat opiskelua, % 2. asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Osallistunut koulukiusaamiseen vähintään kerran viikossa, % 2. asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista										
10	24	20	1	4	10	3	0	0	Kokonaisuus									
4	10	8	0	1	5	2	0	0	Vain indikaattorin käyttäneet									
Läheisen alkoholin käyttö aiheuttanut ongelmia, % 8. & 9. luokan oppilaista	Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. & 9. luokan oppilaista	Väkivaltilanteet haittaavat opiskelua, % 8. & 9. luokan oppilaista	Kiusaamisen ei ole puututtu koulun aikuisten toimesta, % 8. & 9. luokan oppilaista	Kokenut seksuaalista väkivaltaa joskus tai toistuvasti, % 8. & 9. luokan oppilaista	Osallistunut koulukiusaamiseen vähintään kerran viikossa, % 8. & 9. luokan oppilaista	Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 2. asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-vuotiaat, % vastaavasta väestöstä	Kokenut joskus tai toistuvasti seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua										
8	38	1	5	2	4	10	70	2	Kokonaisuus									
3	18	0	3	2	3	5	43	1	Vain indikaattorin käyttäneet									

Lastensuojelu							
Lastensuojelun avohuollon tukitoimien piirissä 0-17 vuoden aikana	Kasvatus ja perheneuvonn. Asiakkaat vuoden aikana/1000 alle 18-v.	Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17 vuotiaat, % vastaavankäisestä väestöstä	Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä	Turvakodissa vuoden aikana hoidossa olleet lapset, nuoret ja perheenjäsenet, kunnan kustantamat palvelut			
30	16	40	13	1	Kokonaisuus		
20	10	27	11	1	Vain indikaattorin käyttäneet		
Kasvatus- ja perheneuvonnan asiakkaat vuoden aikana / 1000 alle 18-vuotiasta	Lastensuojelun avohuollolisten tukitoimien piirissä 18-20-vuotiaita vuoden aikana, % vastaavankäisestä väestöstä	Huostassa tai kiireellisesti sijoitetun 0-17 vuotiaat viimeisimmän sijoitustiedon mukaan, % vastaavankäisestä väestöstä	Lastensuojelun avohuollolisten tukitoimien piirissä 18-20-vuotiaita vuoden aikana, % vastaavankäisestä väestöstä	Kodin ulkopuolelle sijoitetut 18-20 vuotiaat vastaavankäisestä väestöstä			
4	0	8	4	2	Kokonaisuus		
3	0	7	3	2	Vain indikaattorin käyttäneet		

Työikäiset								
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % vastaavankäisestä väestöstä	Pitkäaikaistyöttömät (%), työvoimasta	Aikuisten mielenterveyden avohoitokäynnit / 1000 18-vuotta täyttäneitä	Tahdosta riippumattoman hoitoon määrätty 18-vuotta täyttäneet/1000 vastaavankäisestä	Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % vastaavankäisestä väestöstä				
36	47	1	0	35	Kokonaisuus			
19	30	0	0	17	Vain indikaattorin käyttäneet			
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18-24-vuotiaat, % vastaavankäisestä väestöstä	Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saava 16-24-vuotiaat, % vastaavankäisestä väestöstä	Mielenterveysperusteisesti sairauspäiväraha saaneet 18-24 vuotiaat/1000 vastaavankäisestä	Mielenterveysperusteisesti sairauspäiväraha saaneet 25-64 vuotiaat/1000 vastaavankäisestä	Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneet 18-24-vuotiaat /1000 vastaavankäisestä				
33	25	3	5	4	Kokonaisuus			
24	14	0	3	2	Vain indikaattorin käyttäneet			

Seniorit								
Itsenäyksi tuntevien osuus (%) 65 vuotta täyttäneet	Itsenäyksi tuntevien osuus (%) 75 vuotta täyttäneet	Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavankäisestä väestöstä	Uhkailun tai kiristyksen kohteeksi vuoden sisällä joutuneet yli 75-vuotiaat	Kokenut fyysistä uhkaa 55-74-vuotiaista				
3	4	0	1	1	Kokonaisuus			
0	2	0	0	0	Vain indikaattorin käyttäneet			

Tapaturmat & turvallisuus									
Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut 25-64-vuotiaat / 1000 vastaavani-äistä	Asuinalueensa turvallisuuden tyytyväisten osuus (%), 20-64-vuotiaat	Asuinalueensa turvallisuuden tyytyväisten osuus (%), 65-vuotta täyttäneet	Asuinalueensa turvallisuuden tyytyväisten osuus (%), 75-vuotta täyttäneet	vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidettujen 0-15-vuotiaiden määrä	Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien liittyvät hoitajakso t/10 000 asukasta				
2	1	0	0	1	2	Kokonaisuus			
0	1	0	0	0	1	Vain indikaattorin käyttäneet			
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakso t/ 10 000 asukasta	Vammojen ja myrkytyksen vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat/ 10 000 asukasta	Asuinalueensa turvallisuuden tyytyväisten osuus (%)	Asuinalueensa turvallisuuden tyytyväisten osuus (%), matala koulutus	Asuinalueensa turvallisuuden tyytyväisten osuus (%), Keskitason koulutus	Asuinalueensa turvallisuuden tyytyväisten osuus (%), korkea koulutus				
8	13	2	0	0	0	Kokonaisuus			
3	6	2	0	0	0	Vain indikaattorin käyttäneet			

Pähteet															
Pähteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidossa olleet 25-64-vuotiaat / 1000 vastaavanikäisestä	Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet 25-64-vuotiaat / 1000 vastaavanikäistä	Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), 65 vuotta täyttäneet	Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), 75 vuotta täyttäneet	Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%)	Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), matala koulutus	Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), korkea koulutus	Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), korkea koulutus	Alkoholijumien kokonaiskulutus asukasta kohti 100 %:n alkoholinä, litraa	Alkoholijumien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholinä, litraa	Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita /1000 asukasta					
2	3	2	1	2	0	0	0	0	12	9	Kokonaisuus				
2	1	0	0	2	0	0	0	0	11	4	Vain indikaattorin käyttäneet				
Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat/1000 asukasta	Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet 25-64-vuotiaat / 1000 asukasta	Päihdehuollon asumispaiveluissa asiakkaita/1000 asukasta	Päihdehuollon nettokustannukset, euroa/asukas	Päihdeiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidossa olleet 15-24-vuotiaat / 1000 vastaavanikäistä	Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), 20-64-vuotiaat	Päihdeiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidossa olleet 25-64-vuotiaat / 1000 vastaavanikäistä	Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet 15-24-vuotiaat / 1000 vastaavanikäistä	Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet 25-64-vuotiaat / 1000 vastaavanikäistä							
16	7	2	4	4	0	2	3	2	2	2	Kokonaisuus				
10	4	2	3	2	0	1	1	2	2	2	Vain indikaattorin käyttäneet				

Rikollisuus													
Poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset/1000 asukasta	Poliisin tietoon tulleet liikennerikkomukset	Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset/1000 asukasta	Päihtyneiden säilöönottot/1000 asukasta	Päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyistä rikoksista epäillyt/1000 asukasta	Päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyistä väkivaltarikoksista epäillyt/1000 asukasta	Poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset/1000 asukasta	Poliisin tietoon tulleet törkeät huumausainerikokset/1000 asukasta	Katuturvallisuusindeksi					
21	17	18	3	9	2	25	3	1	Kokonaisuus				
9	7	11	0	2	2	10	1	1	Vain indikaattorin käyttäneet				
Poliisin tietoon tulleet huumausainerikokset/1000 asukasta	Sovittelukäsittelyyn tulleiden rikosten ja riita-asioiden tekijöiksi epäiltyjen alle 21-vuotiaiden määrä	Rikoksista syyllisiksi epäill. 0-14/1000	Toistuvasti rikkeitä tehneet, % 8. & 9. luokan oppilaista	Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana tehneet, % 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	Alioikeuksissa tuomitut 15 vuotta täyttäneet henkilöt/1000 vastaavaniikäistä	Rikoksista syyllisiksi epäillyt 15-17 vuotiaat/100 vastaavanikäistä	Rikoksista syyllisiksi epäillyt 18-20 vuotiaat/1000 vastaavanikäistä	Poliisin tietoon tulleiden henkeä & terveyteen kohdistuvat rikokset					
2	0	8	4	1	1	6	2	53	Kokonaisuus				
0	0	6	2	0	1	4	2	22	Vain indikaattorin käyttäneet				

Asunnottomuus					
Asunnottomat yksinäiset/1000 asukasta	Ulkona, yömajoissa, tilapäissuojissa ja laitoksissa olevat yksinäiset asunnottomat/1000 asukasta				
16	1	Kokonaisuus			
10	0	Vain indikaattorin käyttäneet			